קנין הלכה

4

מראי מקומות

מס׳ 6

חודש אייר תשפ״ג

או״ח הלכות שבת

סימן שח

קנין הלכה

Dirshu
דרשו ד׳ ועוזו
קרן עולמית לחיזוק ועידוד לימוד התורה

לתשומת לבכם: במראי מק;ומות אלו הושקע עמל רב. אין להעתיק, לצלם וכד׳ ללא קבלת אישור בכתב מ״דרשו״

קנין הלכה

סימן שח

סעיף א

משנה דף קכג: עד גמרא כיתד של מחרישה דמי. תום' ד"ה וסכינא.
גמרא דף קנו. פליגי בה רב אחא עד המשנה. דף קכג. כיון דשמעה עד אבל דבשמים קפיד עלייהו.

מוקצה מחמת חסרון כים

מבואר מדברי המשנה [דף קכ:] דמוקצה מחמת חסרון כים הוא חפץ שבני אדם מקפידים עליו וזהירים מאד בהשתמשו בו ובטלטולו, ומחמת הקפדה זו אין מתירים להשתמש בו בשבת, וכיון שאין בו שום השתמשות בשבת לכן חלה בו הקצאה גמורה, והוא אסור בכל טלטול כמו מוקצה מחמת גופו, שאפילו לצורך גופו או מקומו אסור.
ויוצא שמוקצה מחמת חסרון כים הוא מוקצה חמור יותר משאר סוגי מוקצה, וגם ר"ש דלית ליה איסור מוקצה, מ"מ מודה הוא במוקצה מחמת חסרון כים, והטעם דמחמת הקפידא שמקפידים עליו יש היסח הדעת גמור מטלטולו והוא חוזר להיות כעצים ואבנים שאינם מיוחדים כלל לשימוש האדם.[1]
מלבד הדין הנ"ל של מוקצה מחמת ח"כ בכלים שמלאכתן לאיסור שמקפידים עליהם מלהשתמש שימוש אחר שמא יפגמו, מצינו עוד דוגמאות של מוקצה מחמת חסרון כים.
א] הרמ"א הביא שכלים העומדים לסחורה שבעל החנות מקפיד עליהם לא להשתמש בהם מחשש שמא יפגמו ולא יוכל למוכרם דינם כמוקצה מחמת ח"כ, ואף שכלים אלו מלאכתם להיתר כגון כלי אכילה, מ"מ אין הם עומדים כלל לשימוש כל זמן שלא נמכרו, ובעל החנות מקצה אותם לגמרי מדעתו [רמב"ם פכ"ה ה"ט]. ועיין ביאורים ומוספים 10.
ב] המשנ"ב [סק"ח] הביא שכלי כבד מאד אשר אם יטלטלו אותו עלול הוא להתרועע ולהתקלקל, ואדם מקפיד עליו שלא לטלטלו כלל אף בימות החול, הוא גם מוקצה מחמת ח"כ.
דין זה הוא אף בכלי שמלאכתו להיתר דסו"ס הבעלים מקפיד עליו שלא לטלטלו כלל, וא"כ אין לו הכנה לשימוש ע"י טלטול כלל.[2] <א>

ביאורים והערות

1. איתא בגמרא [דף קכג.] הכל מודים בסיכי זיירי ומזורי [כלים של צבעים או של אורגים] דכיון דקפיד עלייהו מייחד להו דוכתא. אמנם השו"ע לא העתיק את הלשון שמייחד לו מקום אלא רק את הענין של הקפידא. ובשער הציון [סימן שי ס"ק יט] ציין לדברי הבית מאיר שנקט שאין דין מוקצה מחמת חסרון כיס אא"כ הדרך להקפיד ולייחד לו מקום.
ועיין בשמירת שבת כהלכתה [פ"כ הערה נב] שהביא את הגרש"ז זצ"ל שאין כוונת הבית מאיר לומר דכדי שייחשב מוקצה מחמת חסרון כיס בעינן דוקא שיהא לו מקום מיוחד, אלא היחוד מקום הוא משום הקפידא שלא לשנות מקומו שלא לצורך [מחשש שמא יפגם].
2. ואף שהאדם יכול להשתמש בכלי זה בעודו במקומו, כגון תיבה כבידה שאפשר להשתמש בה במקומה, מכל מקום לענין דיני מוקצה בעינן שהכלי יהיה מוכן לשימוש על ידי טלטול, אך שימוש שלא ע"י טלטול אינו מבטל שם מוקצה כלל, שהרי גם נר משתמשים לאורו, ואעפ"כ הנר נחשב מוקצה ואסור לטלטלו.

ליקוט תשובות האחרונים

<א> זכוכית מגדלת לקריאה

הדוגמאות שהובאו בגמרא לדין מוקצה מחמת חסרון כיס הן בכלים ששימושם בשבת לאיסור, כגון סכין של שחיטה או קורנס של בשמים,

קנין הלכה

סעיף ב

גמרא עירובין דף קב. ההוא שריתא עד תורת כלי עליה.

עיין משנ"ב [סק"ח] שלגבי קורה או אבן בעינן שיהיו מיוחדות לתשמיש, משא"כ בכלי מותר לטלטלו אף במקרה שאינו רגיל לטלטלו בימות החול.[3] <ב>

סעיף ג

משנה דף קכב: גמרא דף קכג: ת"ר בראשונה עד דף קכד. מדוכה ר' נחמיה היא.

כלי שמלאכתו לאיסור

במשנה מבואר היתר טלטול כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו, היינו לצורך שימוש בגופו כגון לפצע אגוזים בקורנוס [ואין הכוונה לצורך שמירת גוף הכלי דזה אסור]<ג>

ביאורים והערות

3. ומשמע שלגבי קורה או אבן מיירי שהן מוכנות לתשמיש שיש בו טלטול, וכעין הא דעירובין [דף קב.] לגבי שריתא [קורה] שהיו נוטלין אותו עשרה בני אדם וסומכין בה את הדלת.

ליקוט תשובות האחרונים

ומשמע שכלים שמלאכתן להיתר אפילו הם כלים העלולים להפגם ורגילים להקפיד עליהם ולייחד להם מקום יהיה מותר לטלטלן [עיין גר"ז ס"ד].

ולכן אדם שראייתו חלשה ונזקק להשתמש בזכוכית מגדלת לצורך קריאה, מותר לטלטלה אף שהוא כלי שמקפידים עליו הרבה, והטעם שהרי הוא מוכן לשימוש ואין אדם מקצה דעתו ממנו.

<ב> <u>טלטול שעון קיר או תמונות</u>

המקור לדברי המשנ"ב דבכלי אף שאין דרך לטלטלו מ"מ לא הוי מוקצה, הוא בפמ"ג [א"א סק"ד] שמציין לדברי הב"י שמביא מחלוקת בין תוס' והרי"ף בעירובין [דף קב.] במה שהגמ' [שבת לה.] אסרה טלטול כלי גדול, האם מדובר דוקא בכלי שאין דרך לטלטלו כלל [תוס' עירובין], או שאין הבדל. והרי"ף [עירובין דף מט:] והרמב"ם [פכ"ה ה"ו] נקטו להלכה שמותר לטלטל אף כלי כזה שאין דרך לטלטלו כלל בחול.

והחזו"א [סימן מא ס"ק טז לגבי נר וכן בסימן מג ס"ק יז] כתב דכלי שאדם קובע לו מקום בקביעות גמורה הוי מוקצה.

ובאגרות משה [ח"ה סימן כא אות יג] כתב דשעון או תמונה שקבע להם מקום בקיר לא נעשו מוקצה ע"י זה.

ועיין באורים ומוספים 5 בשם הגרש"ז זצ"ל וכן 174.

<ג> <u>טלטול כשמל"א כשיש לו כלי של היתר למטרה זו</u>

המשנ"ב [סקי"ב] כתב שההיתר לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך שימוש בגופו הוא רק כשאין לו כלי של היתר לעשות שימוש זה, אבל אם יש לו כלי של היתר לצורך זה אין היתר. והשעה"צ [ס"ק יג] כתב שהמקור לזה הוא בגמ' שבת [דף קכד.] שהובאה במשנה פסחים [דף סד.], דבערב פסח שחל בשבת לא היו משתמשים במקלות לצורך הפשטת קרבן פסח אלא מניח ידו על כתף חבירו, דהיינו שלא השתמשו במקלות משום דאפשר באופן הנ"ל להניח ידו. ומבואר דכל שיכול לעשות את המלאכה בידיו אינו רשאי לעשותה בכלי. ועיין בשו"ת אגרות משה [או"ח ח"ה סימן כא אות יב תשובה שלקוחה מספר טלטולי שבת] שכתב שדין זה הוא רק כשאינו צריך לטרוח הרבה על מנת להשתמש בכלי של היתר, אך אם צריך לטרוח הרבה יכול להשתמש בכלי שמלאכתו לאיסור. ולכן יוצא שמי שאין ברשותו מפצח אגוזים אינו צריך לטרוח ולשאול כלי זה משכינו, אלא יכול להשתמש בפטיש לצורך הפיצוח.

כעין נידון זה דן כבר הגרא"מ הורוויץ [בחידושיו על הש"ס] להוכיח מהגמ' [שבת שם] לגבי סידור קנים של לחם הפנים שאינו דוחה את השבת משום שאפשר לעשות זאת במוצאי שבת, דבהאי פורתא לא מיעפש, וכתב דלפי זה אין לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור אם

ובברייתא מבואר גם היתר טלטול לצורך מקומו, דהיינו לצורך שימוש במקום בו מונח הכלי.<ד> אבל אסור לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור מחמה לצל, דהיינו לצורך שמירת הכלי מנזק, וכן אין לטלטל את הכלי שלא ינזק שם או שלא יגנב.

כלי שרוב מלאכתו לאיסור

המשנ"ב [סק"י] כתב שגם כלי שרוב מלאכתו לאיסור כלול באיסור זה, והשעה"צ הביא שכן מוכח בדרך החיים, והביאור הלכה [ד"ה קורדום] הביא דין זה גם מדברי הפמ"ג.

ועיי"ש בביה"ל שכתב שיש להבחין בין שני אופנים:

א] כלי שכל עיקרו נועד לשימוש של איסור כגון קדירה, רק לפעמים בדרך מקרה משתמשים בו לפעולה של היתר, דינו ככלי שמלאכתו לאיסור שאמרו בו חכמים שאין לטלטלו אלא לצורך גופו ומקומו.

ב] אם הכלי מיועד לשתי מלאכות, לאיסור ולהיתר, והיינו שאין עושין בו את מלאכת ההיתר בדרך מקרה אלא ייעדו את הכלי לשני המלאכות אז יש לחלק:

א. אם השימוש של היתר מצוי כמו השימוש של איסור, הרי זה כמו כלי שמלאכתו להיתר ומותר לטלטלו לכל צורך.

ב. אם רוב שימושו של הכלי הוא לאיסור ומיעוטו להיתר, אז דן בזה הביה"ל דמנלן לומר דמקצה דעתו ממנו שהרי מיועד הוא גם למלאכת היתר, והניח בצ"ע.[4]

כלי שמלאכתו לאיסור שאין בו שימושי היתר

כלי שמלאכתו לאיסור שאין בו שימושי היתר [כגון מכשיר טלפון וכדו'] נחלקו בו הראשונים והאחרונים אם דינו כשאר כלי שמלאכתו לאיסור שמותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו, או דכיון שאין לו שום שימוש בשבת הוי כשאר מוקצה מחמת גופו ואסור לטלטלו כלל.

עיין משנ"ב [ס"ק לד] שהביא מהמג"א [ס"ק ח] שכתב שנר שעוה שאינו דולק נחשב ככלי שמלאכתו לאיסור ומותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו, והביא גם שהמור וקציעה חלק על המג"א וכתב דנר אין עליו תורת כלי כלל כיון דלא חזי למידי [פרט להדלקה האסורה בשבת]. ובשער הציון [סימן רעט סק"ד] כתב בפשטות שנר שעוה שלא הודלק בשבת דינו ככלי שמלאכתו לאיסור, כדברי המג"א. וכן כתב הגר"ז [ספ"ה] דכיון שיש לכלי זה תורת כלי ובימות החול משתמשים בו, לכן יש את הקולא דכלי שמלאכתו לאיסור.

אמנם דעת רע"א [משניות ס"פ כירה] שכלי כזה שאינו ראוי לשימוש של היתר כלל הוי כמוקצה מחמת גופו, וכ"כ הפמ"ג [א"א ס"ק יב], וכן החמיר החמיר בזה החזו"א [סימן מד ס"ק יג].

ביאורים והערות

4. ועיין בחיי אדם [כלל סו ס"ג] שאכן התיר מטעם זה גופא טלטול קדירות, שאין אדם מקצה דעתו מהן, שלפעמים משתמש בהן בלי בישול.

ליקוט תשובות האחרונים

אפשר לעשות פעולה זו במוצאי שבת, ובשו"ת שבט הלוי [ח"י סימן קט] נשא ונתן בזה וכתב דחומרא זו של הגר"א הורוויץ אינה מוכרחת.

<ד> **טלטול כשמל"א מפני אורחים או כבוד שבת**

כתב בשמירת שבת כהלכתה [פ"כ ס"י] שאם נשאר כלי שמלאכתו לאיסור בחדר באופן שאין זה כבוד שבת, וגם עלול להרגיש אי נעימות אם יבואו אורחים, מ"מ אין זה בכלל צורך מקומו שהרי אינו צריך להשתמש במקום בו נמצא הכלי.

<u>להלכה</u>: דעת הגרש"ז זצ"ל [שש"כ פכ"ח הערה פב] להחמיר, ולכן כתב שאין לטלטל שופר בשבת כיון שבימינו אין רגילים כלל להשתמש בשופר לשימושי היתר, וכן דעת הגריש"א שליט"א [שבות יצחק דיני מוקצה פ"ב אות ד]. ובספר טלטולי שבת [פ"ב הערה ה] הביא שהגרמ"פ זצ"ל הורה בזה להיתר, וע"ע בשו"ת אג"מ [או"ח ח"ה סימן כב] שהיקל בטלטול פמוטות לצורך גופו ומקומו. ובשו"ת שבט הלוי [ח"ג סימן לב] כתב דמן הדין נראה להקל בזה, אך למעשה יש להחמיר משום הוראת החזו"א, רק בח"י [סימן נט] התיר בזה.

<u>כלי שמלאכתו לאיסור שנטלו בידו</u>

השו"ע הביא כאן את דברי הר"ן [פ"ק דביצה דף ב. בדפי הרי"ף ד"ה ומינה] שכתב דאם ניטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך מקומו אין מחייבין אותו להניחו לאלתר מידו, אלא כיון שטלטלו ברשות מוליכו לאיזה מקום שירצה.

ועיין מגן אברהם [ס"ק ז] שכתב דנראה שלא רק אם נטלו בהיתר רשאי לטלטלו לכל מקום שירצה, אלא אף אם שכח ונטלו לידו באיסור גם אין צורך להניחו מיד מידו. וציין המג"א לדברי הרמ"א [סימן רסו סי"ב] שכתב כן לגבי מי ששכח כיסו עליו דרשאי להוליכו למקום שירצה, ועיין שם בביאור הגר"א ובאבן העוזר.

העולה מהנ"ל שיש בנידון זה ג' שיטות בפוסקים:

א] דעת המג"א שבכל מוקצה נאמר היתר זה, בין בכלי שמלאכתו לאיסור ובין במוקצה מחמת גופו, בין אם הגיע לידו בהיתר ובין אם הגיע לידו באיסור.

ב] דעת האבן העוזר והדרך החיים [הובאו דבריהם בסימן רסו סי"ב בביה"ל ד"ה יכול לילך] שהיתר זה נאמר רק בכלי שיש בו לפעמים היתר טלטול כגון לצורך מקומו, דהיינו בכלי שמלאכתו לאיסור או בכלי שנשכח עליו מוקצה, שהכלי לא נעשה בסים למוקצה ומותר לטלטלו עם המוקצה שעליו לצורך מקומו, וכלים אלו מותר לטלטלם למקום שירצה גם אם נטלם לידו באיסור כגון ששכח ונטלו, אבל במוקצה גמור שאין בו שום היתר טלטול לא נאמר היתר זה, ואם נטלן לידו באיסור חייב להניחן מיד מידיו.

ג] דעת הגר"א [סימן רסו סעיף יב] שהיתר זה להוליכו למקום שירצה נאמר רק בכלי שמלאכתו לאיסור, ודוקא באופן שנטלו בהיתר כגון לצורך גופו ומקומו ולא בשאר דיני מוקצה.

ועיין במשנ"ב [ס"ק יג] שהביא את דעת האבן העוזר והדרך החיים בהכרעת האחרונים ודלא כהמג"א, ואח"כ ציין לדברי הגר"א שמחמיר יותר מדברי האחרונים האלו.

[דיני נגיעה במוקצה, וכן דיני טלטול בגופו מן הצד המובאים ברמ"א בסעיף זה יבוארו אי"ה לקמן (סעיף מב ובסימנים שט ושי)].

<u>סעיף ד</u>

גמרא דף קכג: אלא אמר רבא התירו עד אפילו בשני בני אדם. רמב"ם פכ"ה ה"ג ומ"מ שם.

<u>טלטול כלי שמלאתו להיתר</u>

השו"ע כתב לדינא דכלי שמלאכתו להיתר אסור לטלטלו שלא לצורך, אמנם כתבי הקודש ואוכלין מותר לטלטלן בכל אופן.<ה>

ביאורים והערות

ליקוט תשובות האחרונים

<ה> <u>טלטול אוכלין שאינם מבושלין ופירות טבל</u>

אף שנתבאר שאוכלים מותרים בטלטול אף שלא לצורך כלל, מ"מ אם אינם מוכנים לאכילה כגון דגים שאינם מבושלים ביו"ט [שאינם

לגבי כלים שתשמישם תדיר כגון כוסות וצלחות הביא המשנ"ב בסתמא את דעת השלטי גבורים שבזה לא גזרו כלל והוסיף דיש מחמירים אפילו בכלים אלו, וכן היא משמעות דברי הרמב"ם.

<u>טלטול תפילין</u>

רמ"א, ט"ז [ס"ק ג] ומג"א [ס"ק יא], פמ"ג [מ"ז ס"ק ג], ביה"ל [סימן לא ד"ה אסור].

הפוסקים נחלקו בדין טלטול תפילין:

א] דעת הרמ"א שתפילין הן כלי שמלאכתו להיתר ומותר לטלטלן לצורך, והמקור לזה הוא בתרומת הדשן [סימן ע]. והמג"א מדייק מלשון הרמ"א שאין לתפילין דין כתבי קודש שמותר לטלטלן אף שלא לצורך כלל, אלא דינם ככלי שמלאכתו להיתר דדוקא לצורך מותר לטלטלן.

ב] דעת הט"ז והמג"א שתפילין הן כלי שמלאכתו לאיסור, שהרי השו"ע [סימן לא] פסק כהזוהר שאסור להניח תפילין בשבת משום דהוי זלזול לאות דשבת.

עיין ביאור הלכה [סימן לא ס"א] שכתב שהמחלוקת בין הרמ"א עם הט"ז והמג"א, תלויה בשאלה האם האיסור שנזכר בזוהר על הנחת תפלין בשבת נאמר רק במי שמכוין בהנחתו לשם מצוה, אבל מי שמניחן ע"מ לשומרו או למטרה אחרת אין בזה איסור, או שאסור להניחן בכל גווני, שאם אסור בכל גווני דינן ככלי שמלאכתו לאיסור, אבל אם מותר להניחן כשאין כוונתו לשם מצוה, א"כ אין דינן ככלי שמלאכתו לאיסור. וסיים הביה"ל דכיון דהגר"א היקל אם עושה שלא לשם מצוה יש להקל בשעת הדחק.<ו>

<u>סעיף ה</u>

גמרא דף קכג: מדוכה עד מחמה לצל. חידושי הרשב"א דף קכג. ד"ה הא דתנן. ב"י בשם הרא;ש בתשובה.

הראשונים נחלקו בטעם ההיתר לטלטל מדוכה כשיש בה שום:

א] הרשב"א כתב שההיתר נאמר רק כאשר השום בתוכה, אבל אין היתר לתת ככר לחם בתוכה ולטלטלה. טעם ההיתר הוא הואיל ואין איסורה של המדוכה אלא מפני המלאכה הנעשית בשום, ועכשיו השום בתוכה והיא משמשת לו, נמצא שהאוסרה הוא מתירה והו"ל כקדירה המיטלטלת עם התבשיל.

ב] הרא"ש בתשובה נקט שזהו היתר כללי יותר, דכל כלי שמלאכתו לאיסור [אשר הוא מוקצה קל יותר ממוקצה מחמת גופו]

ביאורים והערות

ליקוט תשובות האחרונים

מוקצה כיון שמותר לבשלם] וכגון פירות טבל שעשה עליהם תנאי מערב שבת [ואינם מוקצה מחמת התנאי], כתב הגרש"ז זצ"ל [שש"כ פ"כ הערה שג] שיש ללמוד מהפמ"ג [מ"ז סוף ס"ק כה] שהם אסורים בטלטול שלא לצורך כלל אע"ג שהם דברי מאכל.

<ו> **<u>טלטול תפילין</u>**

בשמירת שבת כהלכתה [פ"כ הערה לג] מובא את קושיית התוספת שבת [ס"ק כא] דאם תפילין חשיבי כלי שמלאכתו לאיסור, א"כ ייחשבו גם מוקצה מחמת חסרון כיס, שהרי אדם מקפיד שלא להשתמש בהן שימוש אחר. ותירץ התו"ש דכיון שהתפילין יש בהן קדושה לכן הקלו חכמים בדין המוקצה שלהן, והורידוהו בדרגה שלא ייחשבו מוקצה גמור אלא רק ככלי שמלאכתו לאיסור, וכשם שמצינו שכתבי הקודש הותרו בטלטול., אף שלא לצורך כלל, והקלו בהן יותר משאר כלי שמלאכתו לאיסור. ועיי"ש עוד מה שהביא בשם הגרש"ז זצ"ל בזה.

ועיין ביאורים ומוספים 33.

מותר לטלטלן ע"י ככר או תינוק, פירוש ע"י שיניח עליהם דבר היתר, בין אם הוא מאכל או כלי של היתר או אף תינוק, ואז מותר לאחוז בכלי שמלאכתו לאיסור ולטלטלו עם הדבר ההיתר המונח עליו, ומקילינן לראות את הכשמל"א כבטל לדבר ההיתר שעליו.

<u>להלכה</u>: השו"ע הביא את דעת הרא"ש בתור יש מתירים ולא הביא את הדיעה האוסרת. והמשנ"ב [ס"ק כו] הביא שהרבה ראשונים חלוקים על הרא"ש, ושכן הכריעו הרבה אחרונים [הט"ז והגר"א והדה"ח] שאין לטלטל כשמל"א ע"י ככר או תינוק, ומ"מ כתב בשעה"צ [ס"ק כד] בשם הגר"ז דבהפסד מרובה יש להקל כהרא"ש.
קדירה שיש בתוכה תבשיל שהתבשל בה מותר לטלטלה אף שלא לצורך גופה ומקומה, והיתר זה הוא לכל הדיעות וכדין מדוכה שיש בה שום.

<u>סעיף ו</u>

דף קכד: מהמשנה עד שרגינהו ודאי אקצינהו. דף מב. והאמר שמואל עד ובכרמלית אפילו טובא.

<u>כלים שנשברו</u>

כלי שנשבר באופן שעדיין ראוי הוא לשום מלאכה אינו מוקצה,[5] בין אם נשבר קודם שבת ובין אם נשבר בשבת.[6]
כלי שנשבר בשבת ואינו ראוי למלאכה הוי מוקצה.

<u>טלטול מוקצה במקום שיש חשש נזק</u>

בגמ' [דף מב.] מובא שהתירו להעביר קוץ ד' אמות בכרמלית במקום חשש נזק, והארחות חיים והכלבו למדו מזה שמותר לטלטל שברי כלים אם הם מונחים במקום שעלולים להזיק.
הפרי מגדים [א"א ס"ק לז] שואל דבגמ' מבואר דטעם ההיתר הוא שלא יזוקו בה רבים, אך לא מצאנו היתר במקום שאין רבים מצויים, וכאן השברים מונחים בתוך הבית. ותירץ הפמ"ג די"ל שרק לגבי איסורי מלאכה הצריכו שיהא נזק דרבים, אף שהמלאכות הן דרבנן כגון כיבוי גחלת של מתכת או טלטול פחות פחות מד"א בר"ה, אבל לענין איסור מוקצה הקלו אף במקום שאין רבים מצויים, והובאו דברים אלו במשנ"ב [ס"ק עז].[7]

ביאורים והערות

5. עיין להלן [סעיף יא] שדין זה הוא דוקא באופן שבני אדם רגילים לשמור את הכלי הזה בביתם לצורך השימוש הנ"ל, אבל אם הרגילות היא להשליכו לאשפה ולא לשומרו הרי הוא מוקצה, כמבואר בדין מחט שניטלה חודה או עוקצה.

6. עיין ביאור הלכה שהביא שלדעת המג"א אם הכלי נשבר בשבת, ואינו עושה מעין מלאכתו הראשונה אלא מלאכה אחרת, ה"ז בגדר נולד, ולדיעות האוסרות נולד בשבת ה"ז אסור [ולהלכה נקט הרמ"א בסימן תצה דאין לאסור נולד אלא ביו"ט], אמנם הרבה אחרונים נוקטים שבכל ענין אין זה בגדר נולד.

7. הביה"ל [סימן תקיח סק"ג ד"ה אלא] הקשה מ"ש שברי כלים שהותר טלטולם בפשטות מחמת חשש נזק, מדין שיפוד שצלו בו ביו"ט ויש חשש שינזקו ממנו שלא התירו טלטולו בשופי, אלא הצריכו לשומטו ולגוררו כלאחר יד כמבואר בגמ' ביצה [דף כח:]. ודן הביה"ל לומר דאפשר דגם בשברי זכוכית אם אפשר לטלטלן בטלטול מן הצד יעשה כן, ועוד דן לומר דזכוכית שאני דברי היזיקא טפי ולכן הקלו טפי.

סעיף ז

גמרא דף קכד: אמר רב נחמן אמר שמואל עד דף קכה. לאשפה אסורה.

מבוארים בגמרא שני חידושי דינים, והביאם המשנ"ב [ס"ק לא].
א] ההיתר של שברי כלים שראויים לשום מלאכה, בכלל זה אם ראויים לכסות בהו מנא, נאמר גם ברשות הרבים שלא שכיחי כלים.
ב] אם זרק את השבר לאשפה מבעוד יום עשאו מוקצה. [אמנם אם זרק בשבת אינו נעשה מוקצה באמצע השבת, דכיון שמצד עצמו של הכלי ראוי הוא לשום מלאכה אף שנשבר, ורק מצד הקצאתו של האדם חל בו דיני מוקצה, אין דין זה חל באמצע שבת, דאין דין מוקצה לחצי שבת במוקצה החל מחמת הקצאת האדם].

דין נוסף הנזכר בסעיף זה הוא, דכל מה דשרינן שבר כלי משום דחזי לשום מלאכה אף שלא הוכן למלאכה זו, היינו דוקא משום שהיה בו תורת כלי ולכן אמרינן דלא בטלה ממנו אף שנשבר, דסו"ס חזי לאיזה שימוש, אבל סתם בקעת של עץ או מקל שמעולם לא היו כלי ולא הוכנו לשימוש, הוי מוקצה ואין לטלטלן כלל עד שיכין אותם לשימוש מערב שבת, כדיני הכנה המובאים לקמן [סעיף כב].

סעיף ח

דף קכב: מהמשנה עד בגמ' ניטלין בשבת. תום' ד"ה אדרבא.

הפמ"ג [מ"ז ס"ק ח] כתב דדלתות כלים שנתפרקו לא הוי מוקצה אף כשאינן ראויות לשימוש, והביאו המשנ"ב [ס"ק לה]. ויסוד סברתו הוא כדברי תום' הנ"ל שכתבו דדלתות הכלים אכתי שם כלי עליהן שעומדות עדיין למלאכתן הראשונה, שהרי ראויין הן להתחבר חזרה לכלי.<ז>

<u>דלתות הבית שנתפרקו</u>

המשנ"ב [ס"ק לה] כתב שכל הדין הנאמר במשנה הוא דוקא בדלתות כלים דככיסוי כלי חשובין, ולכן תורת כלי שלהן לא בטלה אף שנתפרקה, אבל בדלתות הבית, וכן כל חלק שהיה מחובר לבית ונתפרק, כגון חלונות הוי מוקצה אף אם ראוי לאיזה שימוש,

ביאורים והערות

ליקוט תשובות האחרונים

<ז> <u>כפתור שנתלש מהבגד</u>

מדברי הפמ"ג הנ"ל [ומובא גם במשנ"ב ס"ק לה] מתבאר חידוש דין בהלכות מוקצה, שדלת שהתפרקה מכלי אף שכעת אינה ראוייה לשום שימוש שהרי אסור לחברה בחזרה לכלי בשבת, מ"מ אינה מוקצה דסו"ס יש תורת כלי עליה מחמת שסופה להתחבר אחרי שבת. ויש בזה נפק"מ רבתי לדינא בכגון כפתור שנתלש מבגד, שאם סופו להחזירו לבגד לא הוי מוקצה אף שהכפתור עצמו לא חזי למידי בשבת, וכן כתב בספר מנחת שבת [סימן פח סק"ב].
ועיין בשמירת שבת כהלכתה [פט"ו הערה רלה] שהביא את דברי הגרש"ז זצ"ל שציין לדברי המאירי [ריש פרק כל הכלים ד"ה והמשנה] וחידושי הר"ן והר"י מלוניל [שם] שכתבו דהיתר טלטול הדלת הוא משום דראויין לכסות בהם, ולפי זה בכפתור שאינו ראוי לשום שימוש יהא אסור בטלטול, ולכן טוב להחמיר בזה.
ועיין ביאורים ומוספים 54

שהרי לא הוכנו לטלטול בהיותן מחוברות לבית ולא דמו לדלתות כלים.[8] <ח>

סעיף ט

גמרא דף קכב: ת"ר דלת שידה עד גזירה שמא יתקע.

סעיף זה אינו עוסק בדיני מוקצה אלא בדיני בנין וסתירה בכלים ובקרקע, ועיקרו יבואר בסימן שיג, ונכתוב בקצרה את הדינים המבוארים כאן לפי ביאור המשנ"ב לקמן [סימן שיג].

א] דלת המחוברת לכלי באופן רפוי אין איסור לפרקה ממנו דאין בנין וסתירה בכלים, עכ"פ כשהחיבור רפוי ואינו מהודק, אבל אסור לחברן אל הכלי אפילו באופן רפוי מחמת גזירה שמא יתקע, דהיינו שמא יחזירן לכלי ויתקע מסמר או בורג, ויעבור בזה על איסור תורה של מכה בפטיש או בונה.

ב] דלת המחוברת לקרקע אסור מן התורה לפרקה ממקומה או לחברה למקומה, דבקרקע יש בנין וסתירה אפילו כשהחיבור רפוי. ומטעם זה אסור להסיר חלונות התלויים בבית או להחזירן למקומן [משנ"ב ס"ק לט], ואפילו ע"י גוי אסור לעשות זאת. וכן כל חלק המחובר לבנין כגון ידית הדלת או ידית הברז אין להסירן או להחזירן, אף אם אינו תקוע במסמרים או ברגים.

סעיף י

דף קכו: מהמשנה עד סוף הפרק.

סעיף זה עוסק בין בדיני מלאכת בונה ובין באיסורי מוקצה והמבואר בו.

א] כיסוי קרקעות שאין להם בית אחיזה, אסור מדרבנן ליטלם למקומם או ליתנם במקומם משום דמיחזי כסותר ובונה, דכיון שאין לכיסוי בית אחיזה הרי הוא נראה כאילו הוא חלק מהקרקע, ומטעם זה דימו את הכיסוי הזה לדלתות הבית ונתנו לו גם דין מוקצה, והיינו שאף אם אינו במקומו אסור לטלטלו ממקום למקום, כיון שמיוחד לכיסוי הקרקע ואינו מוכן לטלטל.

ב] כיסוי קרקעות שיש להן בית אחיזה אין בהן שום איסור, דע"י שיש להן בית אחיזה מוכחא מילתא שאינן חלק מהקרקע ולכן אינו נראה כסותר ובונה, וגם אין בהן איסור מוקצה דבית האחיזה הוי הכנה מעליא לטלטול.<ט>

ביאורים והערות

8. עיין רש"י [דף קכב: ד"ה ואע"פ] שכתב וז"ל לפי שדלתות הבית אינן מן המוכן לטלטל שאינן כלי, אבל אלו [דלתות הכלים] הן כלי אגב אביהן עכ"ל. והרמב"ם [פירוש המשניות ר"פ כל הכלים] כתב וז"ל דלתות הבית אם נעקרו אין מטלטלין אותן, לפי שלא חשב לטלטלן ולהניען ולא נעשו לזה, וזהו ענין אמרם לפי שאינו מן המוכן עכ"ל.

ליקוט תשובות האחרונים

<ח> **ידית דלת שהתפרקה.**

כתב בספר שבות יצחק [דיני מוקצה פ"ו אות ד] בשם הגריש"א שליט"א שידית דלת שהתפרקה בין בשבת ובין מערב שבת היא מוקצה ואין לטלטלה כלל.

אמנם אם נתפרקה מערב שבת והכינה לשימוש בשבת בתורת ידית מיטלטלת, הכנה זו מוציאתה מתורת מוקצה ומותר להשתמש בה. והוסיף בספר ארחות שבת [פ"ח סעיפים טז ומח] דאין לתחוב את הידית לגמרי בדלת דבזה עלול להיות איסור בונה, או עכ"פ גזירה שמא יבנה, אלא יתחבנה רק במקצת וישתמש בה רק לפתיחה ולסגירה, ויחזור ויוציאנה מהדלת.

<ט> **כיסוי רצפה עם נקבים**

כתב הגרש"ז זצ"ל [שש"כ פכ"ג הערה קמו] דלענין בית אחיזה די בזה שיש היכר במכסה ואין צריך דוקא ידית בולטת מהמכסה. ולפי זה כתב בספר ארחות שבת [פ"ח סעיף עה] שה"ה אם יש במכסה נקבים המיועדים להקל על הסרת המכסה גם זה בכלל בית אחיזה, ולכן

ג] כיסוי כלים המחוברים לקרקע אף כשאין להם בית אחיזה אין בהן איסור בונה וסותר כלל כיון שנראה לכל שהוא כיסוי, אמנם צריך להוציאו מתורת מוקצה ע"י אחד מאופני ההכנה המועילים למוקצה, והיינו שיעשה איזה תיקון בגופן להכינם להיות כיסוי, או אם ייחד אותם מער"ש לכיסוי [וכ"ש אם יש להן בית אחיזה דאין הן מוקצה].

סעיף יא

גמרא דף קכג. מחט של יד עד אדם זורקה לבין גרוטאות

<u>טלטול מחט</u>

בסעיף זה נתחדש דין בדיני שברי כלים, דמחט שניטל חודה או עוקצה הוי מוקצה אף שעדיין ראויה היא לשום מלאכה כגון ליטול בה את הקוץ, והטעם משום שדרך בני אדם לזרוק מחט כזו בין הגרוטאות.

נמצא לפי זה שהדין שהוזכר לעיל [סעיף ו] ששבר כלי הראוי לאיזה תשמיש אינו מוקצה, אינו נאמר אלא באופן שבני אדם רגילים להשאיר כלי כזה בביתם, אבל אם רגילים להשליכו לאשפה הרי זה מוקצה.[9] <י>

סעיפים יב-יג

גמרא דף קכה. אמר רבא בר המדורי עד ולא לעשירים. תוס' ד"ה אם.

בשו"ע מבואר שלגבי שיירי מחצלאות שזרקן לאשפה יש חילוק לדינא בין אם זרקן קודם שבת או בשבת, וזה כעין הדין המבואר לעיל [ס"ז] בחרם שנשבר.

עיין משנ"ב [ס"ק נא] דבמחצלת שלימה אפילו זרקה לאשפה מבעוד יום ג"כ אינה נעשית מוקצה, ומקורו בתוס' [ד"ה אם]. ובטעם הדין כתב המשנ"ב משום דבטלה דעתו אצל כל אדם.

סעיף יד

גמרא דף קמא: תני חדא שומטין עד סוף הפרק.

ביאורים והערות

9. עיין בהגהות רע"א [על השו"ע] שהביא, שדעת הרשב"א היא דדוקא אם נשברה המחט מערב שבת אז היא מוקצה משום שדרך בני אדם לזורקה, אבל אם נשברה בשבת ועדיין היא עושה מעין מלאכתה הראשונה [כגון שאפשר להוציא בה קוץ, וגם כשהיתה שלימה היתה ראוייה להוצאת קוץ] אינה מקוצה. ורע"א דן לומר שמדברי השו"ע מוכח שלא נקט כהרשב"א לדינא, וסיים בצ"ע.

ליקוט תשובות האחרונים

אם יש כיסויים כאלו ברצפה, ומסירים אותם ממקומם בכל זמן ששוטפים את הרצפה ע"מ שירדו המים למרזב, הדבר תלוי אם יש בכיסוי איזו התקנה המיועדת להקל על הסרת המכסה דאז שרי ליטלן בשבת ולהחזירן.

<י> <u>שקית חלב שהתרוקנה</u>

עיין בדברי הגרש"ז זצ"ל [שש"כ פ"ט הערה יב] לגבי שקית חלב שהתרוקנה לגמרי מהחלב בשבת [וכן בשאר אריזות שאין להם שם כלי ורגילין לזורקן אחר שהתרוקנו] שמסתבר שנעשתה מוקצה, ולכן אם רוצה לזורקה ולהכניס אחרת במקומה, צריך ללכת עם המיכל שהיא נמצאת בתוכו למקום שרוצה שם לזרוק ולנער אותה מהמיכל, ומ"מ בזה שהוריק אותה לא חשיב כביטל כלי מהיכנו כי המיכל מיועד גם לזה. אך אם חושש שהשקית נדבקה ויצטרך להוציא ממש בידים, יקפיד להוציא את השקית עם מעט חלב וישתמש בו ואח"כ יזרקנה. ולכאורה אף באופן שהשקית או נייר האריזה ראויים לאיזה שימוש כגון לעטוף בהן איזה דבר מאכל, מ"מ הוי מוקצה כיון שדרך בני אדם לזורקן.

המשנ"ב [ס"ק נז] הביא שהא"ר פקפק במנעל שהוא רפוי ע"ג האימום, ואפשר לשמוט המנעל בלי טלטול האימום [שהוא כלי שמלאכתו לאיסור], דישמוט את המנעל, ולא יטלטל את האימום בידים ויסתמך על היתר טלטול כלי שמלאכתו לאיסור לצורך מקומו.

מבואר מזה דכאשר אפשר להשיג את הדבר הנצרך בהיתר בלי טלטול כלי שמלאכתו לאיסור אין לטלטל את הכשמל"א בחינם, אמנם אם האופן של ההיתר הוא קשה לביצוע, מותר לטלטל הכלי שמל"א, ועיין לעיל [ס"ג].

סעיף טז

גמרא דף קיב. רבי ירמיה הוה קאזיל עד ש"מ הלכה כר' יהודה.

בדין זה של סנדל מבואר דאף שהסנדל אינו ראוי כעת להליכה מ"מ אם סופו לתקנו אינו מוקצה, והמג"א [ס"ק כח] כתב [כפי שביאר הלבושי שרד] שיסוד ההיתר הוא משום שגם כשאין הסנדל ראוי ללבישה, מ"מ ראוי הוא לאיזה תשמיש ולכן אינו מוקצה, אבל אם נפסקה הרצועה החיצונה הרי זה גנאי לתקנו והדרך הוא לזורקו לאשפה ולכן הוי מוקצה, וכדין מחט שנשברה חודה או עוקצה [לעיל סעיף יא], והעתיקו המשנ"ב [ס"ק נח].

סעיף טז

גמרא דף קמ. אמר רב חסדא האי כיתיניתא עד ע"ב, אם כלי קיואי הוא מותר. דף קלח: דתניא כירה שנשמטה עד גזירה שמא יתקע.

בסעיף זה כתובים שני נושאים שונים:

א. טלטול חלוק שתחבו בו קנה לתלותו בו ע"מ לייבשו.

ב. כירה שנשמטה אחת מירכותיה.

א] <u>טלטול חלוק</u>

במשנ"ב [ס"ק סג] מבואר דבגד שהיה רטוב בזמן בין השמשות, באופן שאסור לטלטלו מחמת גזירה שמא יסחוט [כמבואר בסימן שא סעיף מו ברמ"א], נאמר בזה גם דין מיגו דאיתקצאי לביה"ש איתקצאי לכולי יומא, וגם לאחר שהתייבש הבגד נשאר בו איסור טלטול.<יא>

ביאורים והערות

ליקוט תשובות האחרונים

<יא> <u>בגד רטוב</u>

הגרש"ז זצ"ל [שש"כ פט"ו הערה סג] תמה על המשנ"ב, שהרי מפורש במג"א [סימן שה ס"ק יא] שבגדים רטובים ראויים ללבישה ולא חשיבי מוקצה, והמשנ"ב בעצמו [סימן שא ס"ק קסב ובשעה"צ שם ס"ק רג] כתב דאם אין לו אלא בגדים רטובים לובשם מתחילה ולא גזרו שמא יסחט. ועוד צ"ע שמותר לטלטל בגד זה ע"י שני בני אדם שיזכירו אחד לשני שלא יסחטנו, וא"כ נמצא שאין כאן תורת מוקצה רק איסור טלטול שמא יסחט, וכשנתייבש הבגד לא שייך איסור זה.

עוד שאל הגרש"ז זצ"ל [שש"כ פכ"ב הערה כב] שמכיון שבדרך כלל הבגד מתייבש מאליו לאחר כמה שעות, א"כ יש בזה היתר של גמרו בידי אדם.

ובמנחת שלמה [ח"א סימן י] כתב שמחמת קושיא זו, צריכים לדחוק שהמשנ"ב איירי באופן שגם אם יפרסו את הבגד לייבוש אין זה ודאי שיתייבש במשך השבת, וכ"כ השבט הלוי [ח"א סימן סב].

ב] <u>בירה שנשמטה אחת מירכותיה</u>

נתחדש כאן דין נוסף בהלכות כלי שנשבר, והוא דאף באופן שהכלי עדיין ראוי למלאכתו, מ"מ אם הוא ראוי כך רק ע"י הדחק, יש לחוש שמא האדם ישכח ויתקן את הכלי, ויעבור בזה איסור תורה של בונה או מכה בפטיש, ולכן אסרו חכמים את הטלטול של כלי זה.

ונתבארו בפוסקים כמה ציורים שבהם לא גזרו שמא יתקע:

א. אם השתמש מבעוד יום בכלי הזה לאחר שנשמט ממנו החלק כבר לא גזרו בזה, דכיון שהיה בידו לתקן ולא תוקן הרי אנו רואים שאינו בהול כ"כ לתקנו [מג"א ס"ק]

ב. אם החלק שהתפרק נשבר באופן שא"א להחזירו אלא שצריך אומן שיעשה חלק חדש לא גזרו בה [מ"ב ס"ק סט בשם הט"ז].

ג. האיסור הוא רק לטלטל את הכלי, אבל אם רק משתמש בו בלי לטלטלו, כגון שמניח עליו חפצים או יושב עליו הרי זה מותר [משנ"ב ס"ק ע בשם הא"ר].

ד. יש שהורו שלא גזרו גזירה זו אלא באופן שתיקנו הכלי אסור מן התורה, אבל באופן שאין התיקון אסור אלא מדרבנן [כגון שאין צריך לתקוע חלקים זה בזה רק להדקם] אין לאסור את טלטול הכלי מחשש שמא יתקנו, משום שזו גזירה לגזירה [שלמי יהודה פ"ד הערה נ בשם הגריש"א שליט"א], <יב>

<u>סעיף יז</u>

גמרא דף קכד: אמר רב נחמן הני ליבני וכו' עד שרגינהו ודאי אקצינהו.

החידוש בדין זה הוא שאעפ"י שלא עשה בלבנים שום מעשה הכנה מ"מ כיון שמאיליהן עומדות הן לשימוש זה, דכן דרך העולם, הרי זה עצמו מועיל להכינן ולתת עליהם תורת כלי, עד כדי שהמשנ"ב [ס"ק עג] הביא בשם הפמ"ג שאם נשברו הלבנים הוי כשאר כלים שנשברו דאם חזו למידי הרי הן מותרות.

עוד הביא המשנ"ב [שם] בשם האליהו רבה שאין צריך מחשבה למיזגא עלייהו, וכתב דיש מחמירים בזה.

ביאורים והערות

ליקוט תשובות האחרונים

ובספר שבות יצחק [דיני מוקצה פ"ח] הביא את תירוץ הגריש"א שליט"א, שדין גמרו בידי אדם נאמר רק בדבר שהוא מוקצה מחמת שאינו ראוי לשימוש כקדירות רותחות או קטניות שאינן מבושלות, אבל בדבר שאסור בטלטול מחמת איסור, כגון בגד רטוב שאסור לטלטלו מחמת גזירה שמא יסחט, לא נאמר ההיתר של גמרו בידי אדם.

עוד הובא שם בשם הגריש"א שליט"א לתרץ את קושיית הגרש"ז דבגד רטוב מותר בטלטול ע"י שני בני אדם, דטלטול ע"י כמה בני אדם הוי טלטול כלאחר יד, והרי טלטול כלאח"י שרי בכל מוקצה ואפ"ה אין זה מבטל שם מוקצה לענין טלטול כאורחיה, וה"נ בבגד רטוב. ולענין הקושיא דבגד רטוב חזי ללבישה, ציין שם לדברי האליהו רבה [סימן שה ס"ק יז] דנקט דבגד רטוב לא מיקרי חזי ללבישה. עיין ביאורים ומוספים 89.

<יב> <u>משקפיים שנשברו</u>

בארחות שבת [פ"ח סמ"ט, וס"נ והערה עא ופי"ט סי' קעא] מובא שאם התרופף בורג במשקפיים ויצאה העדשה או התפרקה ידית אחת, אסור לטלטל המשקפיים, ואף שהן ראויין לשימוש ע"י הדחק בעדשה אחת או ידית אחת, גזירה שמא יחזיר את העדשה או הידית למקומן ויבריג את הבורג בחזקה, ויעבור בזה איסור תורה

של בונה או מכה בפטיש, וזה גם באופן שהדיוט יכול לתקנו וא"צ אומן לתיקון זה.

סעיף יח

גמרא דף מב. אמר רבינא הלכך עד בכרמלית אפילו טובא

בסעיף זה אין עוסקים בטלטול מוקצה במקום חשש נזק כמו לעיל [ס"ו], אלא בעשיית מלאכה דרבנן כטלטול ד"א בכרמלית או פחות פחות מד"א בר"ה, שזה איסור יותר חמור ממוקצה, ולכן החמירו דאין היתר אלא במקום נזק דרבים.
המשנ"ב [ס"ק עה] הביא את דעת הריב"ש דאם הקוץ היה גדול ונראה לעינים אין להתיר, והביא מהשלחן עצי שיטים שע"י טלטול מן הצד מותר גם בזה.

סעיף יט

משנה ביצה דף ט. עד ע"ב אבל בסולם של עלייה ד"ה אסור.

הראשונים נחלקו בטעם איסור סולם של עלייה:

א. רש"י [ד"ה אבל] כתב שהוא משום דהרואה אומר להטיח גגו הוא צריך, ולשיטתו אין זה נוגע לדיני מוקצה.
ב. הרמב"ם [פכ"ו ה"ז] כתב שזה משום שאין תורת כלי עליה, והרי זה מוקצה.
ג. הטור כתב לדינא שסולם של עלייה שרי בטלטול, ורק ביו"ט גזרו הואיל ושרי להוליכו ברשות הרבים והרואה יאמר להטיח גגו הוא צריך, משא"כ בשבת שאינו מוליכו כלל בר"ה.<יג>
סולם של שובך מותר לטלטלו ממקום למקום.

סעיף כ

גמרא דף נ. תנא רבה בר בר חנה עד קשר אין לא קשר לא.

<u>הכנה של מוקצה</u>

סעיפים כ-כב עוסקים בדין הכנה של מוקצה לשימוש בשבת. סעיף זה עוסק בדין חריות [ענפי דקל] שבזמן הגמרא היו עומדים לאחד משני תשמישים, או לישב עליהן או להסיק בהן, וסתמן היו מותרים. אמנם אם קצצן לשריפה ועכשיו נמלך להכינן לישיבה

ביאורים והערות

ליקוט תשובות האחרונים

<יג> <u>עיון בספר טלפונים</u>

בשמירת שבת כהלכתה [פ"כ הערה מה] מובא מהגרש"ז זצ"ל שמדריך טלפון הוי כלי שמלאכתו לאיסור כמו סולם של עלייה, שכמו בסולם של עלייה עשאוהו מוקצה משום שעולים בו להטיח את גגו, אף שעצם העלייה לגג אינה מלאכה אסורה, מ"מ הואיל ומשתמשים בסולם כהכנה למלאכה האסורה חשוב כלי שמלאכתו לאיסור, או דבספר טלפונים שאף שעצם העיון בספר אינו אסור, מ"מ הספר משמש בדרך כלל להכנה למעשה ההתקשרות בטלפון שהוא מלאכה אסורה.
רק הוסיף הגרש"ז זצ"ל שהמשנ"ב [סימן תקיח ס"ק כט] הביא מהגר"א דסולם לא הוי ממש מוקצה [דלא כהגר"ז שם ס"ו], ואף שאם היה עומד רק להטחת הגג היה ודאי אסור אפילו לצורך גופו ומקומו, אפ"ה אין חשוב ממש כמלאכתו לאיסור, וה"נ במדריך טלפון, ומ"מ נראה דחשיב עכ"פ כעובדין דחול, וצ"ע.
והגרנ"ק שליטא כתב [חוט שני ח"ג פרק מה] שעיון בספר טלפונים אסור משום גזירת שטרי הדיוטות, וממילא פשוט דחשיב כלי שמלאכתו לאיסור.

יש בזה ג' אופנים:

א. אם ישב עליהם מעט מבעוד יום, הרי זו הכנה אף שלא חשב לישב עליהן בפעם אחרת.

ב. וכ"ש אם עשה בהן מעשה להכינן לישיבה כגון שקשרן.

ג. אם חשב לישב עליהן, ולא צריך שייחדן לישב עליהן לעולם [משמעות המשנ"ב ס"ק צ] הרי זה הכנה.

ונחלקו בזה הפוסקים:

דעת השו"ע דאפילו לא חשב לישב עליהן בשבת אלא בחול הרי זה הכנה. ועיין במשנ"ב [ס"ק פו] שהביא את דברי האליהו רבה בשם כמה ראשונים דבעינן שיחשוב לישב בשבת.

המשנ"ב [ס"ק פב] הביא מג"א [ס"ק מב] דמותר לישב על חריות שהן מוקצה אם אינו מזיז ממקומן, אף אם מזיז ע"י ישיבתו, וכדין קש שע"ג המיטה [לקמן סימן שיא] דמותר לנענע בגופו.

סעיף כא

גמרא דף קכה: תנן התם עד גשוש קפיד עליה.

דעת השו"ע לגבי נדבך של אבנים הוא שהחמירו טפי והצריכו מעשה, כגון שיסדרו את האבנים כדי לישב עליהן, וזה מהני כמו קשירה בחריות. [והמג"א צדד כשיטת רש"י דאפילו סידור האבנים אינו מוציא מתורת מוקצה].

והמשנ"ב [ס"ק צ] הביא שאם ייחדן לעולם זה מועיל.

סעיף כב

ר"ן דף כג. בדפי הרי"ף ד"ה ונשאל.

<u>ייחוד בהכנת מוקצה</u>

הרשב"א והר"ן נחלקו בהכנת מוקצה אם בעי ייחוד לעולם או דסגי בייחוד לשבת אחת, וזה נחלק לשני אופנים:

א] אם אין בני אדם רגילין לייחד את דבר המוקצה לשימוש הזה כגון אבן לכסות חבית אין מועיל בזה ייחוד המוקצה לשבת אחת, אלא צריך ייחוד לעולם, ואם עשה כן מועיל הייחוד, ומעתה יש לחפץ זה תורת כלי ומותר לטלטלו.

ב] דבר מוקצה שבני אדם רגילים לייחדו לשימוש זה, נחלקו בזה הרשב"א והר"ן, שהרשב"א מצריך ייחוד לעולם, ולפי הר"ן די בייחוד לשבת אחת. ולהלכה כתב המשנ"ב [ס"ק צז] שבמקום הצורך יש לסמוך ולהקל בייחוד לשבת אחת.

המשנ"ב [ס"ק צד] כתב שאם עשה כגופו של מוקצה מעשה המוכיח שהוא עומד לשימוש, די בזה אפילו שאין דרכו לייחדו לכך.

עוד הוסיף המשנ"ב [ס"ק צג] שאם היה רגיל בימות החול להשתמש בהן איזה תשמיש די בזה אף אם לא ייחדו בפירוש.

ועיין עוד בביאור הלכה [ד"ה ביחוד] שכתב שכשם שהיקל הר"ן בדבר שדרכו בכך דסגי לייחדן לשבת אחת, כן ייקל אם השתמש פעם א' מבעוד יום, שהרי הר"ן למד דין זה מחריות ושם מהני שימוש חד פעמי כמו יחוד לשבת זו.

סעיף כג

השו"ע התיר לחתוך ענף כדי להבריח בו זבובים באופן שחתכו לשם שימוש זה, וזה הוי כמו מעשה בגופו ועשאו כלי גמור.

ועיין במשנ"ב [ס"ק ק] שהביא בשם התו"ש והפמ"ג, דה"ה אם מתחילה קצצו לשריפה ועכשיו נמלך וייחדו לשבת אחת דמהני, כיון שאורחיה בהכי, וכשיטת הר"ן לעיל [סעיף כב].

קנין הלכה

סעיף כד

גמרא דף נ. דתניא יוצאין עד מנענעו בידו ש"מ.

עיין לעיל [סעיף כ] שנתבארו ג אופני ההכנה הכתובים בסעיף זה.

סעיפים כה-כה

משנה דף מט. טומנין בשלחין עד ע"ב אחד זה מטלטלין אותן. תוס' דף מט. ד"ה טומנין.

היסוד המבואר בסעיפים אלו הוא דעורות ונסרים שיש לו בבית, כל שאינו מקפיד עליהם מלהשתמש בהן אין הם מוקצה, כיון שראויים הם לישב עליהן. [וכנראה גם היו עומדין לישיבה, דאל"כ הוו כשאר עצים ואבנים שלא הוכנו].
אמנם באם לא קיימי לישיבה כגון עורות לחים או נסרים של אומן דקפיד עליהם, הרי הם מוקצה גמור וכעצים ואבנים שלא הוכנו.
ואם חשב עליהם מבעוד יום להשתמש בהן, מועילה בהן המחשבה ואינן מוקצה.

סעיף כז

משנה דף קמג. עד גמ' וב"ה כרבי שמעון.

בסעיף זה כלולים שני עניינים:

א. דין מוקצה בפסולת אוכלין הראוי לבהמה.

ב. דין טלטול מן הצד, ואימתי חייב לבער את המוקצה מהטבלה, ולא להגביהה ולנערה במקום אחר.

א] <u>מוקצה בפסולת אוכלין הראוי לבהמה</u>

פסולת של אוכל אשר היא ראויה למאכל בהמות או חיות המצויות, אף שבכניסת השבת היו הקליפות והפירורים מוכנים בתורת מאכל אדם, שהרי הם חלק מהפרי העומד לאכילה, וכאשר נשתיירו הקליפות והפירורים הרי הם עומדים לבהמה, ונמצא שנולדה להם הכנה חדשה בשבת, מ"מ קיי"ל להלכה דנולד מותר בשבת, ורק ביו"ט מחמירים השו"ע והרמ"א [סימן תצה].
[השו"ע כתב לדינא ביו"ט כר' יהודה גם בשאר מחלקותיו בדיני מוקצה עם ר' שמעון, כגון פירות שהעלו לחצר או ייחדו לסחורה, והרמ"א כתב לדינא כר"ש דלית ליה מוקצה ורק בנולד החמיר ביו"ט].

ב] <u>טלטול מן הצד</u>

עיקרי דין זה יבוארו בע"ה לקמן [סימנים שט, שיא], ומ"מ נכתוב כאן כמה יסודות:
א] כאשר מונח המוקצה ע"ג טבלה או מפה [באופן שהטבלא והמפה עצמן לא נעשו בסים לדבר האסור, כגון שיש גם אוכלין על הטבלא וכדו'], מותר לאחוז בטבלא או במפה ולנער מהן את הפסולת, ואין הניעור הזה אסור מדין טלטול מוקצה, משום שהוא כעין טלטול מן הצד, וזה מותר מכיון שאינו עושה זאת לצורך שמירת המוקצה אלא לצורך דבר המותר, דהיינו כדי שהטבלה או המפה יהיו נקיים מפסולת.
ואין היתר להגביה את הטבלא או את המפה וללכת עם המוקצה למקום אחר ושם לנערו, אלא חייב לנערם במקומם, משום שהניעור אינו טלטול חשוב כלל, משא"כ כשמגביה את הטבלא עם הפסולת שעליה זה חשוב יותר טלטול לגבי הפסולת.
ב] אמנם יש מקרים שבהם לא חייבו לנער את הפסולת ממקומו.

א. במקרה שצריך להשתמש במקום זה והלכלוך בפסולת מפריע להשתמש שם. [וכן בימינו שרגילים להקפיד על נקיות

הרצפה, ואם ינער את הפסולת על הרצפה סופו להביא מטאטא ולכבד את הבית, גם זה פוטרו מלנער שם את הפסולת].

ב. הב"י והשו"ע הביאו את הרא"ש בתשובה, שאם יש פת על השלחן הפסולת בטילה להפת, והוי כמאן דליתא לענין זה שאינו חייב לנער את הפסולת במקומה, ורשאי להגביה הטבלא ולהוליכה למקום אחר ולנערה.

ג. במקרה שהפסולת מאוסה לו והיא נחשבת כגרף של רעי [לקמן סעיף לד], עיין ביה"ל [ד"ה מנער] שמביא ברמז מהרשב"א שמותר לטלטל את הפסולת עצמה בידיים, וכ"ש שמותר להגביה את הטבלא עם הפסולת שעליה.

<u>גרירת הפסולת ע"י סכין</u>

המשנ"ב [ס"ק קטו] העתיק את דברי הט"ז [ס"ק יח] דמותר להסיר קליפות מהשולחן ע"י גרירה בסכין משום שזה בכלל טלטול מן הצד. והקשה הבאר היטב [ס"ק לד] שהט"ז סותר לכאורה את דברי עצמו ממה שכתב בסימן שיא [ס"ק ב] שאסור לטלטל דבר מוקצה ע"י קנה.

והפמ"ג [סימן שיא מ"ז ס"ק ב] כתב דבסימן שיא איירי באופן שמטלטל את המוקצה לצורך דבר האסור שלא יפסד המוקצה [דומיא דטלטול מת מחמה לצל], ובזה אין להתיר אף ע"י טלטול מן הצד אך אצלינו איירי באופן שרוצה להשתמש במקום שבו מונחים הקליפות, וזה הוי טלטול לצורך דבר המותר, ולכן הרי זה מותר. 10

<u>סעיף כח</u>

משנה דף קכו: ריש פרק מפנין.

גם סעיף זה דומה לסעיפים דלעיל בדיני הכנת המוקצה, דכל שסתמו עומד לדבר האסור כגון להסקה, הרי זה מוקצה אף שראוי גם לדבר המותר כגון למאכל בהמה או לשכיבה, ומ"מ אם ייחדן מבעוד יום להשתמש בהן הרי זה הכנה ושרי.

<u>סעיף כט</u>

גמרא דף קכח. ת"ר מטלטלין עד ה"נ ראוי.

סעיף זה עוסק בדין דברים הראויים למאכל בע"ח ויש בו חילוק בין שני אופנים:

א. דבר הראוי למאכל בע"ח המצויים אינו מוקצה, אף אם אין לאדם זה בעלי חיים כאלו בביתו.

ב. דבר הראוי למאכל בע"ח שאינם מצויים כגון פילים וכיו"ב [וה"ה בימינו שאין שוורים וכבשים מצויים בעיר אלא בכפרים], הוי מוקצה אא"כ יש לאדם בע"ח כאלו בביתו.

ביאורים והערות

10. החזו"א [סימן מז סקיד] חולק על הט"ז ומשנ"ב וסובר דטלטול מוקצה ע"י סכין או מקל לא מיקרי טלטול מן הצד, דטלטול מן הצד היינו כגון שאוחז בטבלא, או אם שכח אבן בתוך כלי דמטלטל את הכלי עם האבן, דעיקר שם טלטול הוא על הכלי והמוקצה מיטלטל ממילא, אבל כאשר דוחף מוקצה בסכין כל עיקר הטלטול שלו מתייחס למוקצה ואין זה בכלל ההיתר דטלטול מן הצד.
ועיין ביאורים ומוספים 120 מה שהורה החזו"א למעשה כמובא בטעמא דקרא.

וכתב המג"א [ס"ק נד] והמשנ"ב הביאו [ס"ק קכב] דאם במקום זה אין כלבים מצויים הרי זה מוקצה, אף שבעלמא כלבים חשיבי בע"ח המצויים.<יד>

סעיף ל

גמרא דף קמג. הני גרעינים עד סוף הפרק. תוס' ד"ה שמואל.

סעיפים לא, לב

גמרא דף קכ. איתמר בשר מליח עד המשנה בע"ב. תוס' ד"ה דג. רמב"ם פכ"ו הט"ז.

הראשונים נחלקו מאיזה טעם מותר לטלטל בשר שאינו מבושל אליבא דר' שמעון.

א. הרמב"ם והרמב"ן והרשב"א והר"ן סוברים דמשום שהבשר חזי לאומצא, כלומר שאפשר לכום אותו ולאוכלו אך בלי בישול.

ב. תוספות [דף קכח. ד"ה דג] כתבו דטעם ההיתר הוא משום שהבשר ראוי לכלבים, ואף שהאדם שומר את הבשר לעצמו ואינו נותנו לכלבים, מ"מ נוקטים תוס' דלמאי דקיי"ל כר"ש דלית ליה מוקצה די בכך שהבשר ראוי לכלבים.

<u>להלכה</u>: השו"ע העתיק את טעם הרמב"ם וסיעתו שההיתר הוא משום דחזי לאומצא, והט"ז נקט להקל גם מצד סברת תוס' שיש היתר משום דראוי לכלבים. המג"א [ס"ק נו] הביא את דברי הראשונים הסוברים שאין להקל על סמך הא דראוי לכלבים, וגם הביא את היראים דנקט שאין להקל מהטעם של חזי לאומצא אלא במינים רכים כגון עופות ולא בסתם בשר. אמנם הגר"א פסק להקל בכל בשר ולא רק בבשר עוף וכטעמו של הרמב"ם דחזי לאומצא.

ועיין במשנ"ב [ס"ק קכה] שכתב שבשעת הדחק יש להקל לטלטל בשר בהמה שאינו מבושל, בצירוף טעם הט"ז עם טעם הגר"א.<טו>

ביאורים והערות

ליקוט תשובות האחרונים

<יד> <u>בעלי חיים של הפקר המצויים בעיר</u>

בספר שבות יצחק [דיני מוקצה פ"ט ס"י] מובא הוראת הגריש"א שליט"א דדוקא לגבי בעלי חיים הגדלים אצל בני אדם ומזונותיהם מוטלים עליהם אמרינן שהפסולת הראוייה להם אינם מוקצה, אבל בעלי חיים של הפקר אינם מועילים בה שהרי אסור להאכילם בשבת כמבואר בסימן שכד [סי"א]. והוסיף דאף באופן שבע"ח אלו רגילים לקבל מזונות ממנו, מ"מ אסור ליתן לפניהם אוכל, כל זמן שלא זכה בגופם זכייה ממונית.

אמנם הוסיף הגריש"א שליט"א שכלבים מותר להאכילם אף אם הם של הפקר, כמבואר במג"א והמשנ"ב [שם ס"ק לא] העתיקו, שמכיון דאחז"ל שחס הקב"ה על הכלבים לפי שמזונותיהם מועטים, ולכן בראו הקב"ה באופן שתשהה אכילתו במעיו ג ימים, לכן יש קצת מצוה בה, וממילא כל מאכל שראוי לכלבים של הפקר אינו מוקצה.

ועיין באורים ומוספים 123

<טו><u>טלטול בשר חי</u>

עיין בחזון איש [סימן מד ס"ק טז] שמצדד כתוס' וכהט"ז דיש להקל על סמך דחזי לכלבים עפ"י ריהטת הגמ' שבת [דף קמב:], וגם על פי משמעות הגמ' בדף קכח. עי"ש.

בשמירת שבת כהלכתה [פי"א הערה כ] מובא מהגרש"ז דמכיון שידוע שבזמננו אין אף אחד שאוכל בשר באומצא, ובפרט כשהבשר אינו מלוח, צ"ע איך אפשר להקל לטלטלו, והרי זה דומה לדג שאינו מלוח שמבואר [סל"ב] שלכו"ע אסור לטלטלו, וכעי"ז מצינו בטריפה דבזה"ז אינה עומדת לאכילת כלבים ולכן אסורה בטלטול [כמבואר בסימן תצח], אף דבזמן הש"ס לא היתה מוקצה כיון שעמדה לאכילת כלבים.

קנין הלכה

סעיף לג

רמב"ם פכ"ו הי"ד.

הפוסקים נחלקו בקמיע שאינו של מומחה אי שרי לצאת בו לכרמלית, שדעת המג"א לאסור, ודעת האליהו רבה [סימן שא סעיף מד] שמכיון שאיסור הוצאה בקמיע זו אינו אלא מדרבנן, שהרי מן התורה הוי דרך מלבוש לכן לא גזרו בכרמלית, והמשנ"ב [ס"ק קכט] פסק כהא"ר.

סעיף לד

גמרא דף קכא: אימא על צואה של תרנגולין עד באשפה שבחצר. גמרא דף מז. א"ר זירא עד והאי מיכסי.

גרף של רעי

חכמים התירו לטלטל דברים המאוסים על האדם. טעם ההיתר הוא כמו שכתב רש"י [ביצה דף לו: ד"ה נותן] מפני כבודו של אדם.

ובגמ [דף מז.] מבואר דדוקא דבר המאוס על האדם, אך אם אינו מאוס אין בזה היתר של גרף של רעי.

עיין ברמ"א [סימן רעט ס"ב] שכתב שי"א דמי שהוא איסטנים והנר [אחר שכבה] מאוס עליו מותר להוציא דהוי לדידיה כגרף של רעי, ומוכח מזה שדיני גרף של רעי עשויים להשתנות מאדם לאדם. 11

בגמ' ובפוסקים מנו דוגמאות שונות של דברים הכלולים בהיתר גרף של רעי, כגון עכבר [ביצה דף לו:] , צואה [שבת דף קכא:], כוסות יין שאינן מודחות [ביצה דף כא:]. ועיין בביאור הלכה [סימן תרלח ס"ב ד"ה וביו"ט] שאם יושב בסוכה וקיסמי הסכך נושרים הרבה על השלחן והדבר מאוס עליו אפשר דמותר לטלטלן ולסלקן אם נמאס מזה ומשום דהוו כגרף של רעי.<טז.

סעיף לה

גמרא ביצה דף לו: אמר שמואל עד המשנה.

ביאורים והערות

11. וכן כתב באגרות משה [ח"א סימן כא אות ב] שדין גרף של רעי תלוי בכל אדם ואדם, וכן לפי מצב הלכלוך אם מפוזר הוא אם לא.

ליקוט תשובות האחרונים

ועיין בספר מאור השבת [ח"ב מכתב כה אות ד] שהגרש"ז זצ"ל נקט [במכתב] דעכ"פ לגבי עוף יש להקל בעת הצורך מהטעם דחזי לאומצא.

בשו"ת שבט הלוי [ח"ג סימן כט] כתב שבמקום הדחק יש לסמוך על שיטת תוס' והט"ז לחוד, ולטלטל בשר ועופות בלתי מבושלים על סמך הסברא דחזי לכלבים, מכיון שהחזו"א כתב דמפשטות הגמ' נראה כשיטת התוס', וכמש"כ הט"ז.

ועיין ביאורים ומוספים 127

<טז> **פסולת ע"ג השולחן**

עיין בתשובת הגרש"ז זצ"ל [נדפסה בריש ספר טלטולי שבת] שכתב דכל שהפסולת הנמצאת על השולחן גורמת לבעלי הבית אי נעימות גדולה הרי זה בכלל ההיתר של גרף של רעי.

ועיין ביארוים ומוספים 134.

בגמרא מבואר דהגרף עצמו הוי מוקצה משום מאיסותו הגדולה, ולכן כתב השו"ע שאע"פ שמותר להוציא את הגרף של רעי אבל אסור להחזיר [אא"כ נתן לתוכם מים].12

סעיפים לו-לז

גמרא ביצה דף לו: בי רחיא עד תיתי לי דעברי אדמר. תוס' ד"ה תיתי. גמרא שבת דף קמג. הני גרעינין עד וכי עושין גש"ר לכתחילה. רש"י ד"ה גרף.

עשיית גרף של רעי לכתחילה

* אף שהתירו חכמים טלטול דבר מאום ממקום שהייתו של האדם, מ"מ אסרו על האדם ליצור בכוונה מצב שבו ייחשב דבר מוקצה כגרף של רעי ויוכל לטלטלו, והטעם משום שאין עושין גרף ש"ר לכתחילה.

* הגמרא [דף קמג.] מביאה שר"ה בריה דר"י עביד לגרעיני תמרה כגרף של רעי, והקשו ע"ז בגמ' וכי עושין גרף ש"ר לכתחילה, ומבואר לכאורה שאסור לאכול באופן שהפסולת נעשית גש"ר. אמנם עיין ברש"י [ד"ה גרף] שכתב בזה דצברם לפניו באופן שנמאסו בעיניו, והיינו ששינה מרגילותו להניחם מפוזרים [דאז לא היו נחשבים כגרף של רעי], אלא צברם באופן שנמאסים בעיניו דאז חשיב עושה גרף לכתחילה, אך כל שאוכל כדרכו מסתבר שאין זה בכלל עשיית גש"ר לכתחילה.

הב"י הביא את מעשה דרבי [ביצה לו:] שהדלף היה נופל על הריחיים שלו והיו עשויים בטיט ונימוחים מפני הגשמים, ואתא לקמיה דרבה, אמר ליה זיל עייליה לפוריך להתם, דלהוי כגש"ר שיהיו מאוסים הריחיים לך להיות לפני מיטתך ואתה מותר לטלטלם ולהוציאם לחוץ. וכתב הב"י דהיה צריך להכניס את מיטתו ולקבוע ישיבתו שם, ורק אז נחשב כאילו דירתו שם ורשאי לטלטל המוקצה, אבל ישיבה בעלמא לא מהני, והביאו המשנ"ב [ס"ק קמא].

ולכאורה צ"ע דא"כ למה התירו לטלטל דבר מאום המונח במבוי במקום דרסת הרגל [עיין מג"א ומשנ"ב ס"ק קלא], והרי אין הוא קובע ישיבתו שם. אמנם בב"י עצמו מבוארת התשובה לזה, שכתב דהטעם דבעי לקבוע ישיבתו שם הוא משום דמעיקרא לא היה יושב שם ועכשיו נכנם דרך ארעי, אמרינן ליה שלא יטלטל המוקצה אלא יצא משם וישב במקום אחר, אבל מקום כזה שאדם מהלך בו באופן טבעי, כל שיש בו דבר מאום מותר להוציאו.

סעיף לז מקורו בתוס' [ביצה שם ד"ה תיתי] וחשש השו"ע לשניהם לחומרא ולכן לא התיר אלא במקום פסידא וגם באופן שמביא את מיטתו אצל הגרף.

סעיף לח

גמרא דף נ. אמר רב יהודה מכנים עד מידי דלא בר מיעבדא ביה מעשה לא.

בסעיף זה הנידון הוא בדין הכנת עפר לתשמישים המותרים בשבת. ועיין משנ"ב [ס"ק קמד] ובביה"ל [ד"ה בטל] שמתבאר שאם מכנים עפר ע"מ לפזרו בקרקע הבית למדרך הרגל, זה לא נחשב הכנה לשימוש אלא אדרבה מכניסו ע"מ לנהוג בו כקרקע, אולם אין זה מוציאו מתורת מוקצה.

ביאורים והערות

12. כתב החזו"א [סימן מח סק"י] שנראה שמעיקר התרת כלים שהתירו [שבת דף קנג:] הותר גרף שהוא כלי שמלאכתו להיתר, ולא חשיב מוקצה מחמת מיאוס, דלא נאמר אלא בדבר שמתבטל מתשמיש מחמת מיאוסו, משא"כ בזה שהוא תשמישו, אלא גזירה בתראה היא שיתן לתוכו מים. והוסיף החזו"א שלדבריו במקום שאי אפשר להכניס את העביט עם מים מותר להכניסו בלי מים.

ועיין בביה"ל שזה אף כשיש ריצוף בבית, ועל גביו פיזר את העפר.
המשנ"ב [ס"ק קמג] הביא את דיני עשיית גומא בעפר תיחוח, וציין גם לסימן תצח [ס"ק צא]. מקור דברים הם בתוס' [שבת דף לט. ד"ה איכא] שהקשו סתירה בין הסוגיא בשבת לגמ' ביצה [ח.], שבגמ' ביצה מבואר שיש איסור גומא בעפר תיחוח.
ותירצו תוס' שבגמ' ביצה איירי באופן שיש מעט עפר תיחוח, וסביבו קרקע קשה דבזה כאשר נוטל את העפר התיחוח נשארת גומא, משא"כ כשיש הרבה עפר תיחוח בזה אין איסור גומא כיון שדפנות הגומא אינן מתקיימות כשאין הקרקע הקשה. [ומדוייקים לשון המשנ"ב דתיכף כשנוטל החול נופל לתוך הגומא וסותמה].

סעיף לט

משנה דף קכח: עד בגמ' ואתי דאורייתא ודחי דרבנן. גמרא דף מג. כופין את הסל עד דאיתקצאי לכולי יומא. תוס' סוף ד"ה בעודן עליו.

במשנה ובגמ' מבואר דבעלי חיים הם בכלל מוקצה כעצים ואבנים, כיון שאינם מוכנים ואינם ראויים לשימושו של האדם [שהרי אסור לשחוט בשבת ואין לטלטלם כלל.<יז>
והא דשרי לכפות כלי לפני האורחים אף שאסור לטלטלן בעודן עליו, וא"כ הוי ביטול כלי מהיכנו, כתבו תוס' [דף מג. סוד"ה בעודן עליו] דכיון שבידו להפריחן מיד אין כאן בטול כלי מהינכו.

סעיף מ

משנה דף קכח: כופין את הסל עד בגמ' אמר אביי סיפא אתאן לתרנגולת.

בסעיף זה נידונים ב' עניינים ובענין לדדות בע"ח.

א. דיני טלטול מוקצה.
ב. מלאכת הוצאה.

א] הקלו לדדות בעלי חיים אף שבזמן הדידוי מטלטל איברים בגופם, מכיון שיש צער בעלי חיים.
ב] אסור לדדות בעלי חיים ברשות הרבים, גזירה שמא יגביהם מהארץ ויוליכם ד' אמות ויעבור איסור תורה, ולא נאמר הכלל של חי נושא את עצמו כמבואר בגמ' [שבת דף צד.], שבעלי חיים אינם נושאים את עצמם אלא מכבידים את עצמם.

ביאורים והערות

ליקוט תשובות האחרונים

<יז<u>טלטול ציפורי ודגי נוי</u>
בשו"ת מהר"ח או"ז [סימן פב] איתא, דשאל מהר"ח את הרא"ש לגבי בעלי חיים העומדים לנוי, כגון כלוב שיש בו ציפורי נוי אם הוו מוקצה שהרי הם מוכנים לטלטול, והשיב לו הרא"ש דלא פלוג רבנן ואסרו מוקצה דבע"ח גם באופן זה, והובאו הדברים בדעת תורה [מהרש"ם בסעיף זה], והביאו גם בשש"כ [פרק כז הערה קא].
ולפי"ז גם שאר בעלי חיים שבני אדם מגדלים בבתיהם ורגילים בימות החול לקחת אותם בידים ולטלטלם הם מוקצה, ואסור לטלטלם בשבת.
וע"ע בשש"כ [פכ"ז סכ"ז] שאקואריום שיש בו דגי נוי גם אסור לטלטלו, מכיון שביארנו שבע"ח העומדים לנוי הם מוקצה ממילא יש למים ולכלי דין בסיס לדבר האסור, אמנם עיי"ש [הערה קא] שהגרש"ז זצ"ל אמר דמסתבר דאף שהכלי והמים הם בסיס לדגים, מ"מ הואיל וכולם יחד מיוחדים לנוי ולטלטלם ממקום למקום, בכגון זה לא היה מחמיר הרא"ש משום לא פלוג.
ועיין ביאורים ומוספים 147

ולגבי דידוי בכרמלית עיין משנ"ב [ס"ק קנ].

סעיף מא

משנה דף צג :. גמרא דף צד. את החי במטה עד תלתא פרסי בכרעיה.

בסעיף זה כלולים שני ענייניסף

א. דיני החי נושא את עצמו.

ב. דין אשה מדדה את בנה.

א <u>חי נושא את עצמו</u>

במשנה [דף צג:] איתא דהמוציא אדם חי במיטה פטור, וביארו בגמ' הטעם משום דהחי נושא את עצמו, וביארו בתוס' [דף צד. ד"ה שהחי] שיסוד דין זה הוא משום שאנו למדים ממלאכת המשכן שלא היו נושאים אלא חפצים ולא אדם, ומתוך שהאדם נושא את עצמו ומיקל את עצמו בשעה שנושאים אותו, לכן ראו חכמים את הוצאתו כפעולה חלוקה מהוצאת שאר חפצים, ונקטו שאין ללמוד ממלאכת המשכן לחייב בהוצאה זו.

אמנם מבואר בפוסקים שאף שאין איסור תורה בהוצאת אדם חי, מ"מ מדרבנן יש בזה איסור, וכלשון המשנה פטור, והיינו פטור אבל אסור [משנ"ב ס"ק קנד בשם המג"א].

לגבי בעלי חיים נחלקו התנאים בגמ' אם נאמר בהם הכלל שחי נושא את עצמו מכיון שהם לא נושאים את עצמם אלא מכבידים את עצמם, וקיי"ל כרבנן דר' נתן דלא אמרינן החי נושא את עצמו, ולכן המוציא בעלי חיים בשבת חייב חטאת [משנ"ב ס"ק קז].

* המשנ"ב [ס"ק קנג] הביא שאדם חולה שאינו יכול ללכת כלל לא נאמר בו הכלל של חי נושא את עצמו. ועיין ביאור הלכה [ד"ה שלא] שכתב דדעת רוב הראשונים דקטן שאינו יכול ללכת דינו כחולה, ואין בו הקולא של חי נושא את עצמו [ודלא כתוס' דף קל. ד"ה רבי].

* במקום שאין רשות הרבים דאורייתא, ובכלל זה רשות הרבים במקומות שאין בהם שישים ריבוא, כתב המשנ"ב [ס"ק קנד] שמותר לומר לנכרי להוליך אדם בעגלת נכים לצורך מצוה אף אם אדם זה אינו יכול ללכת כלל, וכן מותר לומר לנכרי להוליך תינוק בעגלה בכרמתלית אף אם התינוק אינו יכול ללכת בעצמו כלל, משום דדינינן ככרמלית, וע"י נכרי הוי שבות דשבות דשרי במקום מצוה או צורך גדול.

ועיין ביאורים ומוספים 159

ב] <u>אשה מדדה בנה</u>

הטעם דהתירו לדדות את הבן הוא משום דאף אם תישאנו בידה, לא יהא חיוב מהתורה הואיל והחי נושא את עצמו.

הביה"ל [ד"ה שלא] הביא את דברי הר"ן [דף מא: בדפי הרי"ף] שהסביר ענין הדידוי, שהוא שהקטן מגביה רגלו אחת ומניחה, אך אם הקטן רק גורר את רגליו אין היתר לסייע לו בכך, דכיון שאינו יכול להגביה את רגלו אלא לגוררה לא נאמר בזה הגדר של חי נושא א"ע, ואם תישאנו על ידיה תעבור איסור תורה.

וברש"י משמע שטעם האיסור בגורר הוא משום שזה עצמו נידון כאילו נושאתו.[13]

ביאורים והערות

13. עיין חזו"א [סימן מה סק"ד] שכתב דתיבת גרירה בנידון זה יש לה ב' פירושים:

א. אם אוחזתו בידיה וגוררת אותו הרי זה הוצאה גמורה, כמו שנושאתו על כתפיה, שהרי גם גרירת חפצים על הקרקע היא מעשה הוצאה.

סעיף מב-מג

סעיפים אלו יבוארו בע"ה לקמן [סימן שי ס"ו, וסימן שט וסימן שיז].

סעיף מד

גמרא דף קכד: תניא נמי הכי מגופה עד כרעי המיטה.

כתב המשנ"ב [ס"ק קנו] דטעם האיסור בדין זה הוא משום דתלישת החתיכה מן הכלי שנתרועע הוא בכלל תיקון כלי, וציין לסימן שמ [סעיף יג] דאין שוברין את החרם לצלות עליו דג והוא איסור דרבנן, דאין זה תיקון גמור כמבואר ברמב"ם [פכ"ג ה"ו].

סעיף מה

משחק עם כדור בשבת

הבית יוסף הביא מהאגור דכדור אינו נחשב ראוי לצור על פי צלוחיתו, ומבואר דפשוט לו שהכנת כדור למשחק אינה נותנת לו תורת כלי, ואח"כ הביא האגור את דברי תוס' [ביצה דף יב ד"ה הוו] דמשמע שהכנה למשחק חשיבא הכנה.
הב"י הכריע לאיסור משום דברי הירושלמי [תענית פ"ה ה"ה] שמובא שם, טור שמעון למה חרב משום שהיו משחקים בכדור בשבת.

להלכה: המחבר כתב דאסור לשחק בשבת וביו"ט בכדור, וטעמו דאף שהכדור ראוי לשחק בו, מ"מ אין בו תורת כלי והוי כאבן שהיא מוקצה מחמת גופו ואסורה בטלטול [משנ"ב ס"ק קנז]. והרמ"א כתב דיש מתירים ונהגו להקל, ופירש המשנ"ב [ס"ק קנח] הטעם משום שהכדור מיוחד למשחק ולכן אינו מוקצה.<יח>

סעיף מו

נשיאת זרע תולעת משי

מקור הדין הוא בשו"ת הרשב"א [ח"ד סימן עד], וטעמו כמבואר בשו"ע מדין מוקצה ומדין מוליד.[14]

ביאורים והערות

ב. אם הקטן גורר רגליו ומהלך באופן זה [ואינו מגביה רגלו, דזה הוי דידוי], והאם אוחזתו ומסייעתו מעט בהליכה זו, מעיקר הדין לא חשיבא מעשה הוצאה של האם, רק רבנן גזרו לראותו כאילו היא גוררתו, וזו כוונת רש"י מפני שנושאתו, דמדרבנן הוי כאילו נושאתו. והר"ן הוסיף דהליכה זו של התינוק ע"י גרירת הרגליים, לא חשיבא הליכה לענין הדין של חי נושא א"ע, ולכן אם ישאוהו על הכתפיים או יגררוהו יהא בזה אסור תורה.

14. ועיין בשו"ת שבט הלוי [ח"ג סימן צז] שמסביר את טעם האיסור שהוא משום מכה בפטיש, שגורם הוא להוליד ולתקן דבר חדש.

ליקוט תשובות האחרונים

<יח כדורים בזמננו

עיין בספר שבות יצחק [דיני מוקצה פ"ה דין ה] בשם הגריש"א שליט"א דמשחק המיוצר מתחילתו לצורך משחק כגון הכדורים שבזמנינו, ה"ז מעשה חשוב של הכנה ולא ייחוד בעלמא, ומהני לשויי כלי אף לדעת השו"ע, והמחבר דיבר בכדור הנעשה מנייר או מאבן וכיו"ב שנעשה בהן רק מעשה כל דהו להכינם.

ועיין ביאורים ומוספים 161

סעיף מז

בגד שעטנז

הב"י מביא מחלוקת ראשונים בענין טלטול מלבוש של כלאים אם בזה שאסור ללבשו הוא מוקצה, או שאעפ"י שאסור ללבשו אבל מ"מ מלבוש הוא ותורת כלי עליו.

ויש להתבונן בחידוש של רבינו שמחה [המובא במרדכי סימן תרסו] שהתיר את הטלטול מכיון שנשאר עליו שם בגד, דחזינן דס"ל דתורת כלי מתרת הטלטול אף שבפועל אין הבגד מוכן לשימושו כלל. ועיין לעיל [ס"ח] שגם מצינו סברא זו, ושם נפסק דין זה להלכה, אבל כאן פסקו האחרונים דהעיקר כהשיטה האוסרת.

סעיף מח

טלטול מניפה

הב"י הביא מהכלבו שמותר לטלטל מניפה בשבת כדי להבריח הזבובים דכלי הוא, ובלבד שיהא זהיר לא להרוג את הזבובים, ולא נזכר איזה כלי הוא, אם הוא כלי שמלאכתו להיתר שהרי מיועדת היא להבריח זבובים וכפי שמשמע לעיל [סעיף כג], או כלי שמלאכתו לאיסור.

סעיף מט

הבית יוסף כתב שדין מכבדות אי הוי כלי שמלאכתו לאיסור או להיתר תלוי במחלוקת הרמב"ם עם תוס' והרא"ש בדין כיבוד בית מרוצף, ולכן השו"ע שפסק כהרמב"ם הוו המכבדות כלי שמלאכתו להיתר, ולהרמ"א שפסק [סימן שלו] כתוס' והרא"ש הוי כלי שמלאכתו לאיסור.

אמנם עיין בביאור הלכה [סימן שלז ס"ב ד"ה ויש] שהכריע דבמקום שרוב בתי העיר מרוצפים גם לפי הרמ"א מותר לכבד את הבית, ולפי זה מכבדות דידן הוי כלי שמלאכתו להיתר גם לפי הרמ"א.

סעיף נ

דין טלטול ספרי חכמות תלוי לכאורה במחלוקת בסימן שז [סעיף יז] בדין לימוד שאר חכמות בשבת.

ומה שהביא המשנ"ב [ס"ק קסד] בשם הגר"א אינו נמצא בשו"ע הנפוצים, ולכן נביא את דבריו בקצרה.

א. הגר"א כתב דמסתברא כהרשב"א דספרי חכמות לא דמי לשטרי הדיוטות, ואי משום הטענה דמצינו שר' נחמיה אסר אפילו קריאה בכתבים, היינו דוקא בזמן בהמ"ד כמבואר בגמ' [דף קטז:].

ב. אף להרמב"ם ספרי חכמות אינם מוקצה, דכיון דביום חול מותר לקרוא בהן לכן תורת כלי עליהם, ולא גרע מקמיע שאינו מומחה ושטרי הדיוטות, וכך מבאר הדמשק אליעזר את דבריו.

אמנם יל"ע בסוף דבריו דאטו שטרי הדיוטות לא הוו מוקצה, והרי רק אם חזי לצור על פי צלוחיתו התירו טלטולן.

ביאורים והערות

והוסיף שאף לדעת הט"ז [סימן תקב סק א] שהולדת אש אסורה מהתורה, יתכן שחימום זרע התולעים אינו אסור אלא מדרבנן, שכיון שאין התולעים נולדות אלא לאחר זמן, אין חימומן נחשב כתיקון גמור.

סעיף נא

הבית יוסף הביא בשם המהרי"ל שהסתפק אם שעון נחשב כלי שמלאכתו לאיסור היות ונעשה למדידת הזמן, והרמ"א כתב שכבר פשט המנהג לאיסור. [ולכאורה כוונתו כדין כלי שמלאכתו לאיסור ומותר לצורך גופו ומקומו].

ועיין במשנ"ב [ס"ק קסח] שהביא בשם הפמ"ג ומחצית השקל ששעונים שלנו מותרים בטלטול.

ועיין במחצית השקל שכתב שאינו יודע טעם לחלק בין סוגי השעונים, ומ"מ פוק חזי מאי עמא דבר שכל הגדולים וחכמי ישראל עושין מעשה להתיר.

<יט>

ועיין בביאורים ומוספים 127 שמביא מהגרש"ז זצ"ל הטעם לחלק בין שעונים שלנו משעון חול שהיה אז בזמנם.

סעיף נב

גמרא דף מז. א"ר זירא עד לעשירים לא. דף קכז: מפנין תרומה טהורה עד כיון דחזיא לכהן שפיר דמי. תום' ד"ה כיון. תוספות דף מו. ד"ה מי יימר. [חידושי הר"ן דף מז. ד"ה קורטין].

הפוסקים חילקו בין שני אופנים בדבר שהוא ראוי לאחד ואינו ראוי לאחר.

א] אם הדבר אינו ראוי לאחר מחמת שאינו חשוב כלל בעיניו כגון מטלניות פחותות מג' על ג' טפחים דלא חשיבי כלל לעשירים אך חשיבי לעניים, בזה אמרינן דאם הן שייכות לעשיר ובעיניו הן כפסולת, הרי הן מוקצה אף לעני, דסוף סוף עומדים הן ליזרק לאשפה. ואם הן שייכות לעני אינו מוקצה לגביו, ואז מותר גם לעשיר לטלטלן.

והמשנ"ב [ס"ק קע] הביא את הט"ז שמסיק, דדוקא כשהעשיר דר בבית העני שאז הוא נגרר אחריו, דאל"כ הוי מוקצה לגביו אף שלבעליו אינו מוקצה.

ב] אם הדבר אינו ראוי לו מחמת איסור וראוי הוא לאחרים, אם הוא עומד להנתן לאחרים כגון תרומה ביד ישראל, לא הוי מוקצה אף לישראל דהא מוכן הוא לכהן. גם אם אינו עומד להינתן לאחרים, כגון אשה שנדרה מכבר דכתבו תום' דאינו מוקצה כלל כיון דחזיא לאחרים.

והר"ן [בחידושים דף מז.] חולק וס"ל דכיון דאסור לאשה ליהנות מהכבר, ממילא אסור לה גם לתת את הכבר לאחרים, ואף שיכולים הם ליטול את הכבר בעל כרחה, אבל אין הכבר עומד לכך, ולכן סובר דהכבר מוקצה. אמנם הפוסקים נקטו כדברי התום'.[15]

ביאורים והערות

15. <u>תוספת עיון</u>

תוספות [דף מו: ד"ה מי יימר (השני)] כתבו בתירוצם הראשון שאשה שנדרה מכבר נהי דשריא לטלטלה הואיל והכבר ראוי לאחרים, מ"מ מתוך שאסורה לאכול את הכבר, הוי הכבר מוקצה לגבה לענין אכילה, דאף אם יפר לה בעלה את הנדר נאמר בזה מיגו דאיתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא, ויוצא חידוש לדינא שיש דבר שהוא מוקצה מאכילה ולא מטלטול.

ליקוט תשובות האחרונים

<יט> <u>שעון העומד בתיבה על הרצפה</u>

המשנ"ב [ס"ק קסח] הביא מהשע"ת דאין לטלטל שעון קיר ולא שעון גדול העומד בתיבה על הרצפה. והחזו"א [סימן מג ס"ק יז] הביא דין זה כסיוע לחידושו דכלי שקובע לו מקום הוי מוקצה.

אמנם מקור הדין זה הוא במור וקציעה ושם כתוב דלצורך מקומו מותר, וגם בשבות יעקב [ח"ג סימן כו] מבואר דעיקר איסורו הוא משום דהוי ככלי שמלאכתו לאיסור, ורק בסוף דבריו דן שמא הוי מוקצה מחמת חסרון כיס.

ועיין ביאורים ומוספים 174

שאלות לחזרה

או"ח הלכות שבת סי' שח

מיוסדות על טור וב"י, שו"ע ט"ז ומג"א, משנ"ב ביאוה"ל ושעה"צ

<u>סעיף א</u>

א. מה טעם אסרו חכמים לטלטל בשבת דברים המוקצים?

ב. 1) מהו גדר מוקצה מחמת חסרון כיס?
2) והאם מותר לטלטלו לצורך גופו או מקומו?
3) ומה הדין במקום שאין מקפידים או שהוא אינו מקפיד?

ג. האם מותר לטלטל כלים העומדים לסחורה?

<u>סעיף ב</u>

ד. כלי גדול וכבד או אבן וקורה גדולים, האם יש עליהן תורת כלי ומותר לטלטלן;
1) כשדרכן לטלטלן בחול?
2) כשאין דרכן לטלטלן בחול?

<u>סעיף ג</u>

ה. 1) מהו גדר כלי שמלאכתו לאיסור?
2) והאם צריך שיהיה כל מלאכתו לאיסור או סגי ברוב?

ו. כלי שמלאכתו לאיסור;
1) האם מותר לטלטלו לצורך גופו או מקומו, כשאין לו כלי אחר של היתר או כשיש לו?
2) האם מותר לטלטלו מחמה לצל, ע"י ישראל או ע"י גוי, והאם מועיל לזה ככר או תינוק?
3) ומה הדין אם חשב עליו לתשמיש?

ז. 1) נטל דבר מוקצה ברשות או בשוגג, האם מותר כבר לטלטלו לאיזה מקום שירצה?
2) ומה דין טלטול מוקצה בגופו?
3) ומה דין נגיעה במוקצה?

<u>סעיף ד</u>

ח. באר שיטות הראשונים והפוסקים האם מותר לטלטל;
1) ספרי קודש?
2) תפילין?
3) מגילה?
4) שופר?
5) חצוצרות?

ט. האם מותר לטלטל לצורך גופו או מקומו או שלא לצורך כלל;
1) קדירה שמלאכתה לבישול, מלאה או ריקנית?
2) כוסות או סכו"ם העומדין על השלחן?

<u>סעיף ו</u>

י. 1) האם נולד מותר בטלטול בשבת?
2) ולפי"ז האם מותר לטלטל שברי כלים שנשברו בשבת;
א. כשראויים למלאכתן?
ב. כשראויין לשום מלאכה
ג. כשאינם ראויים כלל?
ד. שלא לצורך?
ה. לצורך גופו או מקומו או מחמה לצל?

<u>סעיף ז</u>

יא. 1) האם מותר לטלטל בשבת חתיכת חרס שנשברה או שירי מחצלאות שנפרדו ממחצלת ישנה, שעדיין ראויין למלאכתן הראשונה או שאינן ראויין, שזרקן לאשפה או מחוץ לביתו, מבעוד יום או בשבת?
2) ומה הדין אם מוצאה בשבת ואינו יודע מתי נזרקה?

3) פתילה או שברי פתילה, וכן נר שעדיין ראויה להדלקה, האם מותר לטלטלן לצרכן או לצורך גופן או מקומן?

<u>סעיף ח</u>

יב. דלתות הכלים או הבית או של לולים, וכן חלונות הבית, שנתפרקו בשבת או בערב שבת, האם מותר לטלטלן?

<u>סעיף ט</u>

יג. דלת שידה תיבה ומגדל או דלת לול של תרנגולים, האם מותר ליטלן או להחזירן בשבת, ומה הטעם?

<u>סעיף י</u>

יד. כיסוי בור ודות, כיסוי כלים המחוברים בטיט לקרקע או כלים הקבורות בקרקע לגמרי;
1) האם מותר ליטלן בשבת, כשיש להן בית אחיזה או כשאין להם?
2) והאם צריך מעשה המוכיח שהכינם לכך?

<u>סעיף יא</u>

טו. 1) מה טעם מותר להוציא קוץ בשבת ולא חיישינן שיעשה חבלה?
2) והאם מותר להוציאה גם באופן שיוציא דם?

<u>סעיף יד</u>

טז. 1) האם מותר להוריד מהדפוס מנעל חדש של איש או של אשה שעדיין לא הלכו בו, ומה הטעם?
2) והאם מותר גם להשמיט את הדפוס מהמנעל?

<u>סעיף טז</u>

יז. חלוק שתלו אותו בערב שבת על גבי קנה כדי ליבשו, האם מותר לשמוט אותו מהקנה או את הקנה ממנו, ומה הטעם?

יח. ספסל שנשמט או שנשבר אחת מרגליה או שתיהן או שאין לו בכלל הרגל;
1) האם מותר לטלטלה להניחה על ספסל אחרת כדי לישב עליה?
2) והאם מותר לטלטלה כדי שלא יזיק?
3) והאם מותר להכניס הרגל ברפוי?
4) ומה הדין כשדרך הרגל תמיד להיות אצלו ברפוי?

<u>סעיף יז</u>

יט. 1) לבנים שנשארו מהבנין, האם מותר לטלטלן, ומה הטעם?
2) האם צריך מחשבה עליהם מערב שבת, ומה הטעם?
3) ומה הדין אם סדרו זה על גב זב, ומה הטעם?

<u>סעיף יח</u>

כ. קוץ או אבן, גדולה או קטנה, המונח ברשות הרבים או בכרמלית, מערב שבת או משבת, האם מותר לטלטלו משם בידים, בגופו או מן הצד?

<u>סעיף יט</u>

כא. 1) סולם של עליה האם מותר לטלטלו, ומה הטעם?
2) סולם של שובך האם מותר לנטותו ממקום למקום או להוליכנו משובך לשובך, ומה הטעם?
3) סולמות שבבית, האם מותר לטלטלן להביא משהו מן העליה, ומה הטעם?

<u>סעיף כ</u>

כב. זמורה שיש בראשה עקמימות כעין מזלג, שראוי לתלות עליו דלי ולמלאות בו, האם מותר למלאות בה, ומה הטעם;
1) אם היא קשורה בדלי מערב שבת - בזמורה רכה או קשה?
2) אם אינה קשורה בדלי - בזמורה תלושה או מחוברת?

כג. 1) עצים שקצצן לשריפה, באלו אופנים מותר לישב עליהם בשבת או לטלטלן, ומה הטעם?
2) ומה הדין כשקצצן סתמא?
3) ואיזה דין יש לעצים שלנו?

סעיף כא

כד. 1) נדבך של אבנים - באיזה אבנים מיירי?
2) מה הדין בנדבך של אבנים לפי המבואר?
3) מה בין נדבך של אבנים ללבנים שנשארו מהבנין?
4) ומה הנפק״מ בין נדבך של אבנים לחריות של דקל?

סעיף כב

כה. 1) דבר שאין דרכו ליחדה למלאכה זו, האם מועיל יחוד לשבת אחת, ומה הטעם?
2) האם מועיל יחוד במחשבה או בעי מעשה?
3) דבר שדרכו ליחדה למלאכה זו, האם מועיל יחוד לשבת אחת, ומה הטעם?

סעיף כה, כו

כו. 1) עורות יבשים מבהמה גסה של אומן או של בעל הבית, האם מותר לטלטלן?
2) עורות יבשים מבהמה דקה של אומן או של בעל הבית, האם מותר לטלטלן?
3) עורות לחים מבהמה גסה או מבהמה דקה של אומן או של בעל הבית, האם מותר לטלטלן?
4) נסרים של בעל הבית האם מותר לטלטלן?
5) נסרים של אומן האם מותר לטלטלן, ומה הטעם?

סעיף כז

כז. 1) נשתיירו על השלחן עצמות וקליפין הראויים למאכל בהמה האם מותר להורידם מעל השלחן?
2) כשאינם ראויים למאכל בהמה, האם מותר להורידם בידים או ע״י דבר אחר או לנער את הטבלא במקומה?
3) ומה הדין להגביה את הטבלא ולנערה בחוץ, ומה הטעם?

סעיף ל

כח. גרעיני תמרים, תפוחים ואגסים, שזיפים ושאר פירות, האם מותר לטלטלם, ומה הטעם?

סעיף לא, לב

כט. האם מותר לטלטל דברים דלהלן, ומה הטעם;
1) בשר חי של בהמה?
2) בשר חי של עוף?
3) בשר נבילה או בשר תפוח?
4) דג מלוח או מעושן?
5) דג שאינו מלוח?
4) ומה הדין בשומן צונן?

סעיף לה

ל. באיזה אופנים מותר להחזיר גרף של רעי?

סעיף לח

לא. הכניס מבעוד יום עפר לביתו כדי להשתמש בו בשבת או למדרס רגליו, ופיזרו בבית, כשהרצפה מעפר או מאבנים, האם מותר להשתמש בעפר בשבת, ומה הטעם?

סעיף מה

לב. האם מותר לשחק בכדור בשבת או ביו״ט, ברה״י, ברה״ר או בכרמלית, ע״ג קרקע או לא ע״ג קרקע, ומה הטעם?

סעיף נא

לג. האם מותר לטלטל שעון חול, שעון חוליות, שעון כיס או שעון קיר?

שאלות ונידונים למעשה

או"ח הלכות שבת סי' שח

מפתחות לנידונים שבשלחת

ס. חסרון כיס בדבר היתר. ב. סחורה ומלכל. ג. דבריס שקובע להס מקוס. ד. הגדרת מחמת גופו. ה. מיועד, או רק משמש למיסור ולהיתר, טפילות מלכל, וחלקי הכלי. ו. סיים שימוש ההיתר, משמש לדבר מיסור, לפשרויות בעורת היתר ומיסור. ז. לופניס שונים של עולו בידו. ח. הגדרת לורך מקומו. ט. טלטול היתר שלא לצורך. י. כלי שבו עלמו שתי שימושים. י"ס. הגדרת לרכיס לדדיס. י"ב. מזוזה ותפילין. י"ג. להמנע משימוש במלאכ"ס, חומרת, ומתנה. י"ד.כלי ס"פ שזרקו למשפה. ט"ו. שברי כלים. ט"ז. מנעל שנקרע. י"ז. דלתות, ידיות, מיכסים. י"ח. לופני מחמת גופו. י"ט. לופני שמא יתקע. כ. פתיחת וסגירת רכב. כ"ס. דלתות מרונות המסוריס. כ"ב. מלכלים שמוקלים. כ"ג. הנהגה בקליפות. כ"ד. גרף של רעי. כ"ה. טלטול תינוק בריחוב. כ"ו. חמץ וקטניות בפסח. כ"ז. הסרת יתושים וכדו'. כ"ס. דבריס הלריכים יחוד.

א. חנוכיה מכסף או אתרוג מהודר המיועד לסוכות הנמצאים בויטרינה ומפריעים להוציא את הגביע שמאחוריהם[1].

1) האם יכול להזיזם.
2) נפלה החנוכיה ונשברה לחלקים, האם מותר להזיז חלקיה הראויים לשימוש.
3) וכן מי שקיבל מתנה קופסת אתרוג מכסף, הגיע ידיד בשבת ורוצה להראות לו אותה, האם מותר לו להוציאה.
4) וכן אם הגיע אורח וחסר לו גביע, רוצה להשתמש בשל פסח, האם מותר.
5) ומה הדין במי שיש לו גביע שקיבלו בירושה ולכן לא משתמש בו.
6) קנה כלי ולא מרוצה ממנו ורוצה להחזירו, או שקנה כלי יפה כדי לתיתו מתנה, האם מותר לו להזיזו בשבת.

[האם כל מקפיד נהפך לחס"כ ואפילו היתר גמור, גר"ז ס"ד, תוספת שבת ש"י י"ג, חיי אדם ס"ה ג' אופן ז' חזו"א מ"ב ט"ז מ"ב סק"ה, תהל"ד ב-ג, מג"א סק"ב-ג, ופמ"ג, והאם יש מיגו דאיתקצאי בח"כ מחלוקת מג"א ורע"א ורע"א בריש הסימן].

ב. מי שיש לו בבית מכירה של כלים וחסר לו כלי.

1) האם יכול להשתמש בעומדים למכירה.
2) ואם יש לו מכירה של כלי כסף וכדו' ורוצה להשתמש בגביע, וכן יש לו מכירה של תכשיטים, הגיע אורח חשוב מאוד רוצה לתת לו בשבת, האם מותר לתת לו מהם.
3) ואם מוכר בבית מוצרי מאכל למיניהם, ולא רגילים לבוא לקחת בשבת.
4) והאם יש הבדל בין אם יש לו אותם רק בחנות או בבית.
5) אפה מצות לפני פסח, בשבת רואה שאין לו חלות כלל ללחם משנה, האם יכול לקחת מהמצות, או סתם להזיזם מהמקום שנמצאים. – וכן חסר לו מים לשבת האם יכול לקחת מהמים שלנו שהכינו במחסן לאפיה. או להזיז את החביות כדי לעבור.
6) ס"ת פסול שנמצא בארון קודש, ומפריע לקחת ס"ת שמאחוריו, האם מותר להזיזו.
7) ספרים הנמצאים בדוכני בית הכנסת למכירה, האם מותר לעיין בהם בשבת.
8) וכאשר הבעלים לא מרשים סתם לקרוא, החליט שיקנה אותו אחרי שבת וקיבל רשות בשבת, או שסתם ביקש רשות מהבעלים להשתמש בזהירות, האם יכול לקרוא בו.

[אש"א סק"י, ובסימן תמ"ד אש"א סק"א, סתם עומד לסחורה ואינו מקפיד עליהם ואפילו נתנן באוצר מבואר במ"ב סק"ז שאינו נחשב לחס"כ, שו"ע הרב סק"ד, תהל"ד ריש הסימן, חזו"א מ"ב ט"ז שאפילו שאינו מקפיד בגלל הקלקול אלא שלא יראה כישן נחשב חס"כ, והבעלים עצמם כתב בחזו"א שאינו שכיח שיקח ממנו נחשב ג"כ לחס"כ וא"כ תלוי לפי הענין, וע"ע שש"כ פ"כ הערה ע"ח, , חיי אדם ס"ו ס"ב כתב שאוכלין וכתבי הקודש אע"פ שיחדן לסחורה כיון שהן לצורך שבת לא גזרו עליהם, קיצור שו"ע פ"ח ו', ובאש"א סק"י שמצה אינו מוקצה וע"ע בתע"א אש"א סק"ח בארוכה, ובאו"ש פכ"ה הל"ט שאוכלין לעולם לא שייך מוקצה אלא כגרוגרות וצימוקים דכל אשר לו יתן וכו'].

ג. תמונות, אגרטל או ארונית שלא עומדים טוב.

1. אם יזיזם עלולים להתפרק או להתקלקל, האם מותר להזיזם בשבת.

---

[1] **בסימן זה נעזרתי רבות בספר נחלת ישראל המקיף הלכות עניני מוקצה.**

2. והאם תלוי אם זה תמונה יקרה או פשוטה, וכן שעון קיר יקר או פשוט, וכן כזה שכשיזיז לא יקרה כלום ולא ישבר.
3. וכן תנור, מקרר, מכונת כביסה, מייבש, שנפל לו משהו מאחוריהם, האם מותר להזיזם.
4. כת"י וספרים עתיקים וכדו', האם מותר להזיזם בשבת, וכאשר מראים רק לאורחים חשובים.
5. בולים פשוטים, חשבונות חשמל, מים, קבלות לצורך פטור מס, האם יכול להשתמש בהם כסימניה לספר.

[ס"ב, מ"ב סק"ו מבואר שנמדד לפי הבעלים, ובסק"ח מבואר שחלוק אם אינו מטלטלה בגלל כבדותה לבין אם אינו מטלטלה שחושש שיפסד שנחשב חס"כ, ובשעה"צ סק"י כתב שאפילו שאינו פס"ר שיתקלקל בטלטולו, ועיין חזו"א מ"א סקט"ז, וסימן מ"ג סקי"ז, תהלה לדוד של"ו סק"ו, אמנם בסק"ג מבואר שמל"א שונה שלא צריך יחוד מקום אלא עצם זה שמקפיד עליו שלא להשתמש בו נחשב חס"כ, - וכן בשעה"צ בסימן ש"י סקי"ט כתב שגם אם הוא לאיסור כגון כיס, אם אינו מייחד לו מקום אינו נחשב חיסרון כיס, ובסק"ג מתבאר שבכל אלו שאינם נחשבים לח"כ כי אינו דבר יקר אלא ששומרים עליו שלא ילך סתם, אוכאשר משתמש בהם אלא מקפיד עליהם מאוד שלא יתקלקלו מאחר ולא הקצם משימוש לא שייך בזה חס"כ].

ד. רוצה לנקות את אזנו.

1. האם יכול להשתמש בגפרור, שלא הודלק, ושכבר הודלק.
2. צריך לפתוח קופסת קפה, האם יכול לקחת לצורך כך מטבע.
3. סבון גושי שנפל לתוך הכיור האם מותר להוציאו.
4. הרימו בטעות, האם מותר כבר להניחו במקומו.
5. הוציא מהפריזר בטעות חבילת קמח, אורז, שאינם מבושלים, האם צריך לעוזבם מיד וישפך, או יכול להכניסו חזרה.
6. במקומות שאין בע"ח מצויים, האם אסור בשעת הסעודה לגעת בפירורים שעל השולחן.

מחמת גופו אסור אפילו לצורך גופו כמבואר בס"ח, ודנו הפוסקים האם שימוש חד פעמי אבל אינו מתכלה מהעולם נחשב למחמת גופו. ולדעת המ"ב סקי"ג במחמת גופו לא מהני נטלו בידו. וברס"ו מ"ב סקל"ה כתב שבמקום הפסד מותר להניחו במקומו. ולענין פירורים מבואר בסכ"ז ובמ"ב שמותר להעבירן רק כי ראויין לבע"ח, אמנם אפשר שבשעת הסעודה עדיין נאכל, ויש לדון עד מתי נחשב עדיין ראוי ועומד.

ה. מחבת, שפוד, תבנית אפיה, סירים, מסננת, נפה, קערה של מיקסר, משולש לסינון שבכיור.

1) האם מותר להזיזם בשבת, א) כדי לפנות את השיש, ב) סתם כדי להניחם במקומם, ג) מפני שיש מהם ריח של שיירי המאכלים, ד) והאם יש חילוק בין הכלים שהוזכרו.
2) רוצה להכניסם לארון, האם יכול להדיחו קודם מהלכלוך, כדי שיוכל להכניסו, או סתם כי בידו.
3) האם יש חילוק בין אם יש בהם אוכל או שאין בהם אוכל.
4) והאם יש חילוק אם בכניסת השבת היה בהם מהמאכלים שהתבשלו בהם ואח"כ לא נשאר כלום, או שרק הכניס לתוכם לפני שבת פירות או ירקות כדי להדיחם וכדו'.
5) אחרי קידוש השאיר הרבה סירים וכדו' בביהכנ"ס, האם יוכל להשאיר או להכניס בכל אחד מהם קצת אוכל כדי שיוכל לקחתם ולא יגנבו.
6) צריך לקחת סיר כדי להניח צמוד לדלת שלא תסגר, האם עליו לנער ממנו את המכסה שלו תחלה.
7) דלת של תנור, מיקרוגל, וטוסטר, מכונת כביסה, 1) האם מותר לפותחן. 2) ואם יש בתוכו מאכל. 3) להוציא ממנו בגדים. 4) להוציא משחק שילד הניח שם.
8) כד חשמלי נשלף שיש בו מים, האם מותר להזיזו בשבת כדי שלא יפול, או שרוצה להשתמש במים הרתוחים שנמצאים בתוכו מער"ש.
9) בלעך שנמצא על הגז בשבת ובולט קצת החוצה, האם מותר ליישרו כדי שלא יתקלו בו.
10) מטאטא וכן קשקשן של תינוק, האם מותר לטלטלם.

לדעת חלק מהראשונים אין להתיר כלי שמלאכתו לאיסור בטלטול לצגו"מ אלא אם יש לו איזה שימוש של היתר לצורך גופו, אך כשאין לו שום שימוש של היתר הרי זה כמוקצה מחמת גופו, וכן נוקטים הרעק"א והפמ"ג והמור וקציעה, וכ"כ החזו"א בכמה מקומות ולדעתו שגם דבר שאין בו חשיבות וקביעות מקום כל שאין משתמשים בו להיתר הוא מוקצה, ולכן חולק על הרע"א של פמוטים, אמנם ברשב"א מבואר דאף כשאין שימושי היתר לא הוי מוקצה גמור ושרי לטלטול לצורך מקומו, וכן הוא סתימת הפוסקים שלא העירו בזה כלל, - ובחלק מהאופנים שהוזכרו הם כלי שמלאכתו לאיסור, וחלק הוא גם להיתר בעיקר יעודו כי משמש גם לשמירה, וביש בו אוכל יש ב' אופנים או שנשאר בו אוכל שבמ"ב סקכ"ו מבואר שמונח בה מותר ואפילו מונח רק קצת מהתבשיל, ולהכניס לתוכו אוכל, שבזה כל ההיתר רק כי לצורך גופו, ממילא כל שיש לו אחר כגון כאשר המטרה היא רק כדי שיוכל להזיז, אסור. – עוד יש לדון האם בשעה שהתבשיל בתוכה הוא רק כשמל"א אלא שמותר משום לצורך גופו, או שעדיין שם כלי היתר עליו כמו שנראה מהחזו"א סימן מ"ז סקי"א דכן הוא מלאכתה לשמש לשום בה כל זמן שהיא בתוכה, וממילא לפי"ז גם מאכל מיוחד לכך רק כאשר נשאר מהמאכל כי הוא כחלק הממשך השימוש מותר, ולא כשמחזיר אח"כ שוב, [אא"כ כונתו רק על מאכלים שנשארו שם מער"ש], ועוד יש לדון האם שונה קוגל וכדו' שלפחות מתאים לשימוש הקדרה או גם פירות וכדו' שבלי קשר. – ובמכונת כביסה ויבוש הדלת עצמה ודאי רק מלאכתו לאיסור, ורק את המכונה עצמה יש לדון אם נחשב לחס"כ מפני שמקפידים שלא להזיזו, אלא שיש לדון האם ניתן לחלק ולהפריד את הדלת בהגדרה מהכלי עצמו, אלא שגם הוא מלאכתו לאיסור אבל חמיר טפי כי הוא כולו מיועד רק לאיסור, ושונה תנור וסיר

שמשאירים בו לכתחילה לפעמים המאכל, מאשר מכונה שגם אם משאירים בה לפעמים אבל אינו מיועד לכך. - ודבר שאסור רק מחמת חומרא כגון קשקן שלדעת המחבר מאחר ואינו לשיר מותר, כמבואר בביה״ל בשל״ח ד״ה אסור, קיל טפי, ומאידך חמיר שאין בו כל צורך אחר. אמנם במ״ב סקקס״ג לענין מרוצף שנחלקו כתב שנחשב מלאכתו לאיסור.

ו. פלאפון שכיוונו לשעה מסויימת.

1. כאשר כבר צלצל, האם מותר להוציאו כי צריך את מקומו, או להניחו ע״ג דפים כדי שלא יעופו.
2. כשאין בפלאפון כרטיס סים, ומשמש כרגע רק לעורר, והשעה אינה נראית על הצג, האם מותר לקחתו ולהניחו ע״ג דפים וכדו׳.
3. האם מותר להזיזו ממקום שחושש שיפול וישבר.
4. כניסה למקווה שיש בו דלת סיבובית המיועדת רק לכניסה וע״י תשלום, ובשבת מנותקת מערכת זו מחשמל, ויש גם בסמוך אליה דלת רגילה, האם עדיף להיכנס דרכה.
5. האם מותר להזיז: 1) בגדי עבודה, 2) בגד ים, 3) כיסוי של מתג לנוי, או של שקע כדי שהילדים לא יכניסו אצבע 4) קטלוגים של מתכוני בישול למיניהו, 5) ארגז כלי עבודה, 6) ספר טלפונים כדי לחפש כתובת או כדי לשבת עליו.
6. תמונות של רבנים וכדו׳ העשויים ממדבקה לתוך ספר וכדו׳ האם מותר לחלקם בשבת, להחליפם, ולקחתם הביתה.

תלוי האם כלי שיש לו שימוש מסויים בשבת, נמדד רק לפי מצבו כרגע, וממילא כשכבר אין לו אפשרות לצלצל מתחלף ממלאכתו לאיסור והיתר לכולו איסור, כי מוגדר רק לפלאפון, וכשאין לו גם סים נחשב שבטל ממנו תורת כלי, אלא שרק לדעת המג״א יאסר כי אינו בכלל מלאכתו הראשונה, אבל בביה״ל מבואר שהאחרונים חולקים אליו, או שאינו משתנה כלל הגדרתו כי אינו שבר.

- כלי שבעצם השימוש הוא להיתר אלא שיש בשימוש עצמו ב׳ צורת שימוש בו באיסור ובהיתר כגון תריס שניתן להורידו ידני וחשמלי ורוצה להרימו כדי שילדים לא יקלקלו, לכאורה מוכח מסמ״ט במטאטא ובדומה לו ברמ״א סמ״ה של כדור שלמרות שהכלי עצמו מותר באותו שימוש באופנים ומקומות המותרים, מ״מ נחשב כלי שמלאכתו לאיסור, וכעי״ז יהיה מקום להדר לעבור דרך דלת סמוכה שאינה קרוסלה, אמנם כאן יש גם יחוד בהכנתו מער״ש בצורה זו. - האם יש חילוק בין כלי שמהות שימושו הוא לאיסור מאשר בזמן ומצב איסורו, כלומר משקפי שחיה כנגד בגד ים, אמנם עדיין יש לדון עוד שתלוי האם הטעם גזירת כלים והוצאה או היסח הדעת, עוד דן הפמ״ג משב״ז בסט״ז אם יש בזה מיגו דאיתקצאי כלומר האם דומה לח״כ של הרע״א ובביה״ל ריש הסימן כתב שהטעם מפני שמקצה דעתו, ובשלמי יהודה מחלק בין בגד ים שניתן ללבשו לבין בגדי עבודה.

- עוד יש לדון לענין ספר טלפונים בשבת שהוא עצמו אינו מלאכתו לאיסור אלא עומד לשמש לדבר שמלאכתו לאיסור ושאר האופנים שהוזכרו בשאלות, והוכיח בשש״כ כן מסכין של קצבים אפילו שחזי לאומצא, וכן ארגז להחזקת כלי עבודה או ארנק ריק, ובעצם הם משמשי ומסייעים, אמנם בספר טלפונים יש גם מצד מצוא חפציך ואפילו שהוא גם כדי למצוא כתובת, והוא הרהור מתוך הכתב אמנם הנפק״מ כאן הוא האם יהיה מותר כדי לשבת עליו וכדו׳, וקצת דומה לו הוא כוס שמדליקים בתוכו אלא שהוא מסייע בפועל והוא בעצם נר. - ותמונות הדבקה לכאורה אינו עדיף ממלאכתו לאיסור וא״כ לדון האם מוגדר כלגופו או רק מחמה. או שההדבקה הוא רק כצורת שמירה ושימוש שיהפך לספר אבל עיקרו הוא היתר.

ז. מחשב שנשאר בשבת במקום שיוכל להגנב, או שיתקלו בו ויתקלקל.

1) האם מותר לו להרימו ולשבת במקומו.
2) כיון פלאפון לצלצל, האם יכול להוציאו כדי שלא להפריע את שינת האחרים, והאם יכול להביאו למקום רחוק.
3) כשנוטלו ממקומו האם בדרך: 1) יכול להעבירו בדרך מיד ליד. 2) לתת אותו לאחר שיניחו במקומו. 3) יכול כבר לקחת אותם עד למקום הרגיל, או צריך להניח במקום הראשון שאפשר. 4) התיישב לרגע, עצר ודיבר או הסתכל על משהו, האם יכול להמשיך ללכת עם המוקצה למקומו. 5) להשתמש בו בדרך כגון סיר שלוקחו מהשיש להניחו בחוץ בדרך רואה על הרצפה מכשיר העלול להתקלקל, האם מותר לו לכסותו ולהניחו מעליו.
4) בכל אלו האם שונה 1) כאשר לקחו בטעות לידו. 2) כאשר נמצא בידו מער״ש.

בס״ג מבואר שיכול להניחו בכל מקום שירצה, ובמ״ב סקי״ג כתב שאפילו לקחו באיסור דהיינו בטעות אבל רק בכלי שמלאכתו לאיסור, ולדעת הגר״א רק בלקח בהיתר, ולדעת התו״ש בהקדמה לש״ח אם הוא בידו כבר בער״ש מותר להניחו, ובאש״א סק״ז הביא ב׳ דעות אם יכול להעבירו גם לחדר אחר, ובביה״ל ברס״ו סי״ב ד״ה דה״ה ובמ״ב שם הביא לחלוק שרק בכלי שמלאכתו לאיסור, אא״כ יפסד עי״ז שיכול להניחו במקומו, וכעי״ז בסקקל״ז, ובמשב״ז של״ט סק״ה כתב שאם נתאחר החופה ערב שבת וביד השושבין נירות, צריך לסלק וליתן לעכו״ם, דמוקצה כל זמן שבידו מותר להוליך לא כל היום, וכל שאפשר לסלק מחוייב כשופר בחזן הכנסת, דימה מלאכתו לאיסור למוקצה סתם ובידו יכול ומ״מ צריך להניחו. - וכשמעבירו לאחר יש לדון האם נחשב כטלטול חדש. - ויש לדון האם ה״ה עמידה, ובגר״ז ש״א קונ״א י׳ כתב שאסור לעמוד כי גבול יש בהליכה, ובישועות יעקב סק״ט כתב כשהוא הולך והמוקצה בידו רשאי לילך יותר כשיושב במקומו בעת שהגיע שבת, או אם ביום השבת עצמו יושב אינו רשאי לילך ממקומו, ואינו רשאי לקום ולילך עמו כי כשיושב אינו נחשב טלטול והליכתו נחשבת לתחלת טלטול, אבל בתו״ס הקדמה לש״ח שאסור להעבירו מיד ליד ובמשב״ז תמ״ו סק״ב מסתפק בזה, ובמ״ב סקט״ו כתב שכשצריך להניח האיזמל יתנו לאחר שיניחו במקומו,

ובתו״ש הנ״ל כתב שאסור לעשות בו שימוש מחדש, ולכאורה הביאור כי שימוש חדש נחשב כטלטול מוקצה מחודש, אבל בחזו״א מ״ט סקי״א כתב ומ״מ כל שהוא בידו מותר דלא חל על זה שם טלטול כיון דעקירתו היה לצורך מקומו כל מקום שמניחו מקומו, וזהו טעם שניטל למקומו מטלטלו לכל מקום לדעת הגר״א ושאר אחרונים וכמש״כ סק״ח.

ח. נשאר לו בסלון פלאפון, מחשב, ומתבייש מאורחים שאמורים להגיע.

1) האם מותר להעביר את זה חדר.
2) מאורר שמפריע לו הרוח, או מנורת לילה שמפריע לו האור. האם יכול לסובב אותם לצד ומקום אחר.
3) נשאר לו עט בכיס, ורוצה ללכת לתפלה, או להוציא תפילין משום צניעות.
4) נפל לו לכיור פלאפון וכדו׳, ולא יכול ליטול ידים כי יתקלקל, האם מותר לו להוציאם, בסמוך לנטילת ידים או קודם.
5) מחשב המונח על קצה המדף, ובהמשך ודאי יפול על המיטה או מקום שימוש שלו, האם כבר עכשיו מותר להזיזו כדי שלא יפול שם וישבר.
6) שכח מחשב וכדו׳ על המיטה 1) יש לו מקום לשכב אבל חושש שבאמצע השינה יפול, האם מותר להורידו. 2) להחליט ששוכב דוקא באותו מקום. 3) השאיר ארנק בארון ספרים, האם יכול להחליט להשתמש דוקא בספר שמאחורי הארנק.
6) כשאפשר את כל אלו להוריד ע״י ניעור או בדחיפה ברגל, האם צריך לעשות כך.
7) בכל אלו האם צריך, ויש חובה, או ראוי לבדוק לפני שבת אם צריך יש דברים שיתכן שצריך להזיז וכדו׳ כדי שלא יצטרך להזיזם בשבת.

במ״ב לכאורה נראה קצת לחלק ביניהם, והראיה שבביה״ל בס״ד ד״ה כלי כתב שכל ההיתר להוציא הקדרה הוא בגלל גרף, נראה שללא זה אסור ואינו נחשב לצורך מקומו, ומאידך כתב לגבי נזק בסקמ״ז שאם יש לה חוד מותר מצד מקומו, וכ״ש שאם מונחת במקום שיכול הנזק שאפילו ללא קוץ מותר, משמע קצת שב׳ היתרים, אבל אם מחמת כן לא יוכל להושיב כאן אורחים או לא יוכל ללכת לישון בחדר זה, אפילו שלא משתמש במקום עצמו, אבל כאן כבר שייך צורך מקומו וגופו כי הוא שימוש בדבר עצמו ולא סתם לא נח לו אלא שימוש חיובי, דכשיש שימוש חיובי אפילו שהוא לא באותו מקום עצמו ג״כ מותר, וכעי״ז מוכח בשי״א מ״ב סקי״ג לענין טלטול מהצד שמותר רק לצורך דבר המותר שכדי שהכהנים יוכלו להכנס נחשב צורך מקומו. - וכשלא מפריע לו לשימוש במקום אבל מחמת שהוא ישתמש במקומו יגרום קלקול לכלי, לכאורה אינו נחשב למקומו אלא מחמה לצל, אלא שיש לדון האם יכול להחליט שישכב בצד ההוא, ובמ״ב סקט״ז מבואר שההערמה מותר, וכן השאיר ארנק וכדו׳ בארון ומאחריו יש ספר האם יכול להחליט שעכשיו ילמד בספר זה. - ובכל אלו יש לדון האם הוא היתר בשעתו או שאין עליו איסור, ועיין תהל״ד תנינא נ״א ד״ה וז״ל, ורע״ט י״ג בהשמטה, חזו״א סימן מ״ט סק״ח שלא צריך לנער מ״ב סקנ״ז ב׳ דעות בזה וכן יש לדון לדחוף חזרה לארון כדי שלא יפול ודאי שאסור, אבל לבסוף יפול על השיש וכדו׳ שיפריע ואז יהיה מותר האם מותר כבר עכשיו ועוד שממילא ירויח שלא ישבר.

ט. סכו״ם יקר שמוציאים רק לכבוד אורחים.

1. כאשר מונח על השולחן האם מותר סתם לגעת בו.
2. האם מותר סתם לגעת בפירות, סכו״ם, בגדים, מפתחות, תכשיטים.
3. כסאות שולחנות מזרונים שמיכות כשכבר לא יצטרך כלל עד צאת השבת, האם מותר להזיזם סתם.
4. אדם שכאשר הוא לומד מרוכז כשמשחק עם דבר בידיו, או אדם שמשקיט את עצביו ע״י עיסוק בידים, האם מותר לו בשבת לשחק ביד האם מותר להחזיק דברי היתר ביד לצורך כך.
5. תיקים, שקיות וכדו׳ שמעביר בהם דברים בבית או במקומות מעורבים בשבת, האם צריך לבדוק שאין בהם שום דבר שאין בו שימוש עכשיו.
6. צרור מפתחות שיש בהם מפתחות שאין בהם כל צורך בשבת, האם עליו להוציאם כדי לא לטלטל גם אותם שלא לצורך כלל.
7. משחקים המפוזרים בבית האם מותר לאוספם בשביל הסדר.
8. אשה שקיבלה שבת האם יכולה להביא מחיצה או וילון וכדו׳ לבעלה שלא קיבל כדי שיוכל להכין מחיצה המתרת.

מלאכתו להיתר מותר לטלטל רק לצורך, מלבד כתבי הקודש ואוכלים, וכוסות ודומיו כתב המ״ב שיש מחמירים, ובחוט שני הביא בשם החזו״א שגם להשקיט נחשב לצורך, ובנחלת אליהו הביא מהחזו״א שלא צריך לבדוק כיסיו, ובחו״א ס״ו ב׳ כתב בגלל שהם מצוה וא״כ יתחלק, ועי״ע שם לענין בגדים. אמנם בשעה״צ סקי״ג מבואר שכשאפשר בלי זה נחשב שלא לצורך, ומהט״ז סק״ב נראה שאפילו ספק יצטרך אח״כ. ובחזו״א מ״ט סקי״ב מבואר שמותר גם לצורך דבר האסור.

י. מחזיק מפתחות שיש בו כמה מפתחות.

1. כאשר רובו הוא כספת, רכב, מחשב, האם מותר לטלטלו.
2. ולהיפך כאשר הרוב הם מפתחות של דלתות וכדו׳, האם מותר לקחתם כדי שלא יגנבו.
3. סיר לחץ, מקלף, עט שיש בו שעון, מצית שיש בו שעון, האם יכול להשתמש בהם לכל צורך בשבת.

אם הולכים אחרי רוב תשמישו יש לדון האם שייך לומר שהרוב יגדירו או שכל מהותו לזה ולזה וה״ז כמיוחד לשניהם שמותר. ובפמ״ג א״א סקי״ב שו״ע הרב ס״ב מתבאר שהגם שלמעשה לעולם אין משתמשים בו לשימושי היתר משום שאין מזדמן הדבר, אעפ״כ כיון שראוי לכך ואין מקפידין על זה הרי זה בגדר כלי שמלאכתו לאיסור, אמנם מדברי החזו״א סי׳ מ״ד סקי״ג משמע שצריך שיהיה גם שימוש בפועל בכלי לצורך היתר, אם כי גם שימוש רחוק ועראי יועיל לכך. ויש לדון האם רוב כנגד חשיבות כלומר כלי איכסון אבל בשעת הצורך משתמשים בו לבישול שהוא יותר חשוב, האם נחשב לשתיהם או להיתר או לאיסור. וכן נשק במקום של שמירה וכדו׳ שעיקר שימושו הוא איום אבל גם משתמשים בו, אמנם כאן יש לדון שהאיום עצמו גם חשוב יותר. - ובבה״ל ד״ה קרדום מתבאר שיש ב׳ ציורים א׳ כלי שעיקרו מיועד רק למלאכת איסור אלא שלפעמים משתמש בו גם להיתר כקדירה, ובזה הוי כשמל״א ודמי לקורנס של נפחים ולמחט דמותר לטלטלם רק לצגו״מ, אבל אם דרך הכלי להשתמש בו גם לאיסור וגם להיתר, אלא שלאיסור משתמשים בו יותר, בזה דן הבה״ל דאפשר שיהיה דינו ככלי שמלאכתו להיתר, שהרי אין האדם מקצה דעתו ממנו, דהא עשוי גם למלאכת היתר, והביה״ל מניח זאת בצ״ע, אמנם במ״ב סק״י כתב בפשיטות לאסור זאת כדין כשמל״א. ולכאורה לפי״ז מתחלק סיר מסיר לחץ ומחבת ומקלף וכדו׳ שהם ג׳ דרגות, ועוד דרגה אחרת שני כלים המחוברים יחד, כגון שעון יד שיש בו מחשב או מצית שיש בו גם שעון או טלפון שיש בו שעון שמסתבר שיש לדון לפי עיקר תשמישו דשעון יד עיקרו היתר אלא שצירפו לו מחשב ולכן הוי כלי שמלאכתו להיתר וטלפון או מצית עיקרם איסור אלא שצירפו להם שעון, ואולי להך צד של הביה״ל דכלי שרוב שימושו לאיסור אסור אף שמיועד גם להיתר, ה״נ שיאסר כאן, או שטלפון שיש בו שעון הוי כלי שכל עיקרו לאיסור וכדין מחט שאף שלפעמים משתמש בה להוצאת קוץ מ״מ חשיבא כשמל״א. - ובמ״ב הביא בסקל״ד מחלוקת הא״ר והמו״ק לענין נר ופמוט ואפשר שנחלקו במציאות ובב״מ ש״י סעי׳ ז׳ והגרעק״א סוס״י רס״ו ותהל״ד סי׳ רס״ו סק״ח וסי׳ זה סק״י מתבאר שכל שאין שום צד של שימוש היתר, הגם שגדר כלי הוא, דינו כמוקצה מחמת גופו, אבל בשעה״צ רע״ט סק״ד לענין פתילה נראה שנחשב מלאכתו לאיסור, אבל לענין שופר כתב שמכניסים מים, ובפמ״ג אש״א סקי״ב כללא דמילתא כל שראוי לשום תשמיש שרי לגופו ואף למקומו משא״כ כשאין ראוי לתשמיש בשבת ויו״ט אף דתורת כלי עליו מה מהני ואסור למקומו.

יא. מצא מחשב בשבת.

1. האם יכול להחזירו לבעליו.
2. צריך את הפלאפון כשעון מעורר נמצא בחדר שכבר הולכים לישון האם יכול לקחתו כבר עכשיו.
3. שכח את הפלאפון בחוץ במקום שעלול להגנב, במשך השבת יצטרך בו לשעון מעורר האם יכול כבר עכשיו להכניסו.
4. אם סתם מונח במקום שלא מעונין שיראו אותו ובהמשך יצטרך לשעון מעורר.
5. מכונת יבוש העומד על מתקן מעץ נשבר המתקן והמכונה תיפול האם יכול לגרור את המכונת כביסה להכניסה תחתיה.
6. נפל לו מטבע לכיור וסותם עת הכיור האם יכול להוציאו בצבת.
7. השאירו אצלו אורחים טבעת או כל תכשיט יקר האם יכול להחביאו בארנק ריק.
8. רוצה להכניס את המרק למקרר כדי שלא יתקלקל, וצריך לזה סיר קטן, האם יכול להעבירו מהסיר הגדול לקטן.
9. מגירה המלאה כלי עבודה פתחה כדי להוציא מברג לפתיחת דלת שנתקעה, האם יכול לפתוח את המגירה להחזירה.
10. סיר ריק העומד על השיש וצריך את מקומו, האם יכול להזיז סירים אחרים בארון כדי שיוכל להכניס לתוכה.
11. צריך להוסיף לדופן הסוכה להגדילה, או להגדיל מחיצה טפח לסגירת כולו להתיר, האם יכול לקרב לשם ארונית מלאה בכלי עבודה.

יש לדון האם המ״ב שכתב לענין היתר בסכ״א מיירי בכה״ג ומוכח שמלאכל״א אסור, או שמיירי לקחתו עמו, ובתהל״ד סקי״ה כתב שאם יגנב נחשב כבר עכשיו צורך, ויש לדון צורך מחר בבוקר לעורר מאימתי נחשב צורך האם בבוקר או כשהולך לישון, - ובמנח״ש ססמ״ג כתב שהשבת אבידה אינה נחשבת כצורך גופו. - ולצורך דבר האסור לכאורה ודאי אינו נחשב כלצורך. - אבל כשהסיבה להוציא את האיסור הוא לצורך מקום המותר נחשב הכל כפעולה של היתר. - וכן כאשר צריך את מקומו לצורך שדבר המותר לא יאבד לו נחשב הכל כפעולת היתר וצורך מקומו. - וכן כשאר עיקר העברת הדבר הוא לשמירה שמלאכ״ס אסור בזה, אבל כשהוא לצורך המותר מוגדר כצורך גופו. - וכן יש לדון כשלקחו ממקום לצורך מקומו, האם פינוי כלים אחרים שמלאכ״ס להכניסו נחשב כצור״מ. - תהל״ד שי״א ד׳ דן לגבי מחיצה המתרת.

יב. נפל לו התפילין על הארץ.

1. האם מותר להרימו כשהוא בתוך נרתיק או נפל ממנו.
2. הטלית בשקית ולצורך הוצאתה צריך להזיז גם את התפילין, האם מותר, והאם יש חילוק אם יכול להשיג אחר בקל, או שלא בקל.
3. מזוזה שנפלה ממקומה על הריצפה האם מותר להרימה.

מ״ב סקכ״ד שמדינא נחשב כמלאכתו לאיסור אבל בשעת צורך אפשר להקל יותר, ואם יכול להוציא את הטלית ע״י משיכה מבואר במ״ב סקנ״ז שצריך לשמוט. – מזוזה שנפלה מהמשקוף ומונחת בבזיון או שלא בבזיון הוא ספק האם נחשב חיסרון כיס וכשנפל מהדלת אולי נחשב כדלתות הבית, אבל במ״ב לענין תפילין מבואר להקל בבזיון רק כי בכה״ג ניתן לסמוך על הסוברים שאינו נחשב כמלאכתו לאיסור, אבל בגר״ז י״ט מבואר שלכו״ע מותר בתפילין בבזיון, ועדיין יש לעיין האם כל דרגות ביזוי שוין.

יג. בקבוק סגור במקום שלא פותחים, או קופסאות שימורים סגורים.

1. האם מותר. 1) להזיז כדי שיוכלו להגיע למה שמאחריו או תחתיו בארון. 2) להניח עליו פאה וכדו׳. 3) להזיזו כדי שלא יפול. 4) אם הבקבוק קצת מלוכלך האם יכול לרחוץ אותו לפני שיניח עליו.

2. צריך לחתוך שקית ויש לו מספרים בהישג יד וסכין בחדר אחר, או לשכן, האם יכול לחתוך עם המספרים שנמצא לו בהישג יד.

3. האם יכול לכתחילה להכניס לתנור אפיה עוגה וכדו׳ שיהיה שם בשבת אפילו שיש לו מקום אחר לשומרם. - וכן להיפך האם עליו לדאוג לכתחילה להוציא מהתבניות את העוגה וכדו׳.

4. אטבי כביסה האם צריך לשמוט מהם את הכביסה מבלי להסירם.

5. קיבל שבת מוקדם האם מותר לו לקחת מברג וכדו׳ להביאו לאדם אחר שצריך אותו לצורך דבר היתר או איסור אלא שלא קיבל שבת, והאם מותר לתתו בשבת לגוי.

6 כלה מגיעה בשבת לחתן, האם יכולה להביא מתנות לכל בני המשפחה משחקים שמלאכתם לאיסור.

ס״א, סי״א, תהל״ד ה׳ , אלא שחלק איסורו הוא רק חומרא שבכה״ג מותר להזיז, ועוד שיש צורה להגיע אליו, ועוד שהוא לא מלכאל״א, מ״ב סקי״ב ובשעה״צ סקי״ג שמותר רק כשא״א בענין אחר, ולאכסן בו הספק הוא האם הוא להיתר ולאיסור כמש״כ החי״א ס״ו ג׳ שמותר, או שנחשב לאיסור. - ואם לאיסור עד כמה החיוב לדאוג לא להשתמש בו. - ובתשב״ץ חי״א קל״ז מבואר שמותר לבהמה וכ״כ בתהל״ד סק״ז שגם לצורך בהמה מותר, ולצורך שימוש איסור שלגוי מבואר להדיא במ״ב סקל״ד שאסור, ובהמשך דבריו מדוייק שגם לצורך שימוש של היתר הוא רק בישראל, ולכאורה הביאור שבבהמה נחשב צרכו, וע״ע שש״כ פ״כ הערה כ״א. ומבואר ברע״א בסימן ש״ו שמותר לשלוח לחתן וא״כ שגם יהיה מותר שמחה שלו עצמו שמצא מציאה וכדי, ובמשנת רע״א האיר יוסף סימן ס״ז מחלק שלא כל מתנה וכל שמחה בכללה.

יד. מאכלים שמונחים בתוך אריזות חד פעמי, אחרי שפתחם ונקרעו לגמרי.

1) האם מותר להזיזם.
2) וכן מכסה לבן וגביע לבן, ועטיפת סוכריה, ושקית חלב אחרי שגמרו להשתמש בהם, האם מותר להזיזם.
3) שקית חלב שנגמרה ורוצה להכניס אחרת, האם יכולה להוציאה רגיל.
4) וכן צלחת חד פעמי שאחרי שגמר להשתמש בהם זרק אותם לפח, או רק חשב לזרוק אותם לפח.
5) כפתור שנפל, האם מותר לטלטלו כשרוצה להשתמש בו או לא רוצה להשתמש בו, והאם שונה כאש הוא כפתור יקר.
6) ידית משקפים או זכוכית שנפלה האם יש חילוק בין משקפי בהברגה או חוט.

בנשבר מבואר שזרקו מבעו״י מתבטל מהיות כלי, ונשבר בשבת וראוי לשימוש לא בטל, אמנם בכל אלו אפילו שהוא כלי גמור מבואר במ״ב סקנ״א שלא שייך בטלו אבל מפני דבטלה דעתו, וכאשר במצב המציאות אינו עומד להשתמש בהם והאם גם כלי שלם שאינו עומד להשתמש דינו שוה ולא שייך בטלה דעתו.

טי״ו. שעון שהפסיק ללכת.

1. האם צריך מיד להורידו מידו, והאם תלוי איזה שעון.
2. כסא שהתפרק האם חייב להשאירו במקומו.
3. נייר טישו קרוע האם מותר בטלטול.
4. והאם יש חילוק בכל אלו בין אם נקרעו לפני שבת, או בשבת.
5. והאם יש חילוק בין אם כבר זרק אותם לפני שבת לפח או עדיין לא זרק אותם לפח.
6. בגדים מלוכלכים שהניחו אותם בכביסה לפני שבת האם מותרים בטלטול.
7. ברז שנפל או כפתור גז.

[ס״ו-ז, מ״ב סקל״ב].

טז. סנדלים שנקרע הרצועה מאחורה.

1) האם מותר ללכת איתו בשבת.
2) וכן נעל שנקרע לו העקב, או שנפל לו כל הסוליה, האם מותר להסתובב איתו בבית.
3) ואם זה נפל לו ברחוב האם מותר לו להמשיך ללכת עם זה עד הבית.
4) נעלי בית שנקרעה הרצועה שמאחור, האם מותר ללכת אתם ביוהכ״פ לבית הכנסת.

[מ״ב סקנ״ט שעה״צ סקס״ג].

יז. דלת של חדר, שנפלה מציריה, רוצה לסגור את הדלת.

1) האם מותר לו להחזיר או להשעין סתם את הדלת על המשקוף.
2) והאם תלוי אם נשארו הצירים, או שנעקר ביחד עם זה.
3) ואם הדלת שנשמטה רק מציר אחד ועדיין מחוברת ותלויה במשקוף.
4) והאם תלוי אם כבר אירע כך לפני שבת.
5) ומה הדין בכל זה בדלת של ארון, קטן, או ארון גדול, או דלת של התנור.
6) וכן ידית של דלת שנפלה מבעו"י, והחזירה והשתמש בה כמה פעמים לפני שבת ללא חיבור האם מותר להשתמש בה כך בשבת.
7) וכן מכסה של בור ביוב שבחצר שזז ויש חשש שיפלו, או שיש סתימה ורוצה להסיר את הכיסוי כדי שלא יגלוש ויעלה לבית.
8) וכן מסננת הקבועה בתוך הכיור האם מותר להסירה.

[ס"ח ס"ט, וסי"א].

יח. חומרי ניקוי, סבון מוצק, נפט, אבקת כביסה, שצריך להגיע לדבר הנמצא מאחוריהם.

1) האם מותר להזיזם.
2) חבילת נרות, גליל נייר כסף, או נייר טואלט, ניילון נצמד, גליל נילון. חפיסת סיגריות.
3) והאם ביו"ט שאחרי השבת מותר להוציא את השיירי הברזליות מהנרונים של אתמול.
4) והאם מותר להשתמש ולהזיז גליל נייר טואלט, ערבה חבוטה, ומטבע של שמירה, ואם ניקבו אותו באמצע ועשו אותו כמין שרשרת תליה.
5) וכן תרופות שאינם בשימוש מצוי, המונחים לפני תרופות שהשימוש בהם תדיר, האם מותר לו להזיזם כדי להגיע לתרופות השנים
6) ואם התרופות הלא שימושיות מונחים במקום שקטן יכול לבולעם האם מותר להזיזם

[מ"ב סקכ"ט, וסקנ"ז וסקל"ד, תהלה לדוד שכ"ב סק"ד, חזו"א סימן מ"ב ט"ז, מ"ד י"ג ובחלקם ראוין לפעמים ע"י הדחק לפחות לשימוש של היתר וחלקם אין כל אפשרות שימוש].

יט. ידית משקפיים, או זכוכית, גלגל של עגלה, או של לול, שנפלה.

1) האם מותר להמשיך להשתמש בהם בשבת.
2) והאם יש הבדל אם קיים ומצוי כזה בורג, או שלא נמצא בנקל.
3) וכן ידית של דלת שנפלה וצריך בורג מיוחד לחברו האם מותר להכניסו בשבת.
4) והאם מותר לו לקחת את המשקפיים והזכוכית למקום המשתמר.

[סט"ז, מ"ב סקס"ח, ביה"ל ד"ה גם אסור].

כ. שכח את החלות, או בגדים ברכב.

1. האם מותר לפתוח כדי להוציא את החלות.
2. ואם כן האיך יסגור אח"כ הדלת.
3. אם יש בפנים עוד דברים המותרים האם יוכל לסגור, או שיוכל אפילו לכתחילה להכניס דברי היתר ולסגור כדי שלא יגנבו.

דזה כבר רק שלא יגנב, וגם אי נימא שהערמה זו מותרת, אבל הרי אסור לטלטל היתר סתם ויצטרך להביא בגדים או מאכל, והאם יועיל שיחזיק את הדלת בידו כשיפתח.

כ"א. תיבת דואר, ארון חשמל.

1. האם מותר לפותחם כדי לראות אם נפל הפקק, וכדו'
2. והאם מותר לפותחם כדי להכניס מפתח וכדו' כשיש לו מקום אחר, או אין לו, או סתם.
3. דלת ארון זכוכית שבו מדליקים את הנרות האם מותר לסגרו.

אם דין הדלת כלצורך מה שמשמש א"כ ככל כללי מלאכל"א, ובמשב"ז רע"ז סק"ח כתב שאותן כלי זכוכית שנותנין נר בתוכו לא מבעיא אם הוא תלוש דאסור לטלטל דהוה כלי שמלאכתו לאיסור, ואפילו קבוע במסמרים על העמוד אפשר דאסור לסגור הדלת קטן שבו דמכל מקום כלי שמלאכתו לאיסור הוה בזה, וא"כ כל סגירה שהיא לצורך הנרות דהיינו לצורך דבר האסור שיאסר.

כ"ב. ניתק לו החשמל בשבת.

1) האם יכול להעביר בשר לא מבושל ודגים לשכן.
2) והאם יכול להעביר אבקת אפייה, קמח, או אורז שלא מבושל.
3) ואם אירע כן בפסח ויש במקפיא מאכלים שיש בהם חשש תערובת חמץ שמכר אותם לגוי.
4) ואם יש שם בשר מבושל קפוא, או חלה קפואה, וניתק לו החשמל לקראת סוף השבת, האם יכול להעבירם.
5) כשנמצאים מאכלים בפריזר מאחורי כל מיני מאכלים אלו, האם יכול להזיזם כדי להוציא את המאכלים שמאחוריהם.

[סכ"ט, סל"א, וסל"ג]

כג. גרעינים, עצמות, קליפות של פיצוחים, גרעינים מלוחים, ביצים.

1) האם מותר לזרוק אותם לתוך צלחת שעל השולחן.
2) והאם יכול כשמקלף אותם להחזיק בידו וללכת להניחם בפח, או צריך להניח במקום המזדמן הראשון.
3) ואם נשאר עליו קצת שיירי המאכל אבל ברמה וצורה כזו שאין הרגילות לאכלם.
4) והאם שונה עצמות כאלו שאפשר למצוץ וללעוס אותם.
5) והאם שונה אם יש לו חתולים בחצר, או בשכונה אבל אין להם בעלים, והרגילות להניח לפניהם כל מיני שיירי מאכלים, או שלא מניחים להם מאכלים כלל.
6) וכן קליפות תפוזים, אגוזים, ירקות, במקומות שרגילים להשתמש בהם למאכל, או שלא רגילים להשתמש בהם לאכילה. או שכבר זרקן לפח.
7) ומה הדין בכל דבר מאכל שלא רצה לאכלו וזרק אותו לפח בכונה, בשבת, או בער״ש.

[סכ״ז, מג״א סקנ״א וסקנ״ד, הגהת החת״ס, מ״ב סק״י, וסקי״ד, וסקקי״ג, ביה״ל ד״ה גרעיני, ס״ז מ״ב סקל״ב, וסקי״ג, שו״ע הגר״ז ס״ז].

כד. שקיות עם אשפה המונחים בכניסה לבית הכנסת.

1) האם מותר להזיזם כשיש מהם ריח רע, או אפילו שאין אבל מפריע למראה וכבוד הכניסה. – ואם מונח במטבח שרק נכנסים ויוצאים שם.
2) וכן קליפות גרעינים מועטים מפוזרים על הריצפה, אמורים להגיע אורחים ולאשתו לא נח בזה.
3) מחליף טיטול או משתמש בטישו, האם מותר להניחו בסמוך ורק אח״כ לקחתו לפח, או חייב מיד להפסיק וללכת להניחו בפח.
4) מי שיוצא באמצע השבת מהבית, האם מותר לו לנקות את השולחן מכל שיירי הקליפות והעצמות שנשארו שם, כשלא עתיד לחזור בשבת, או עתיד בעוד כמה שעות.
5) נשאר לו על השולחן במקום אחד ערימה של קליפות גרעינים וכדו׳, וקצת קליפות מפוזרות האם מותר לו להוריד את הכל בבת אחת או בזה אחר זה.
6) אוכל פירות גרעינים וכדו׳ ויושב קרוב לפח האם מותר להניח הקליפות על השולחן או חייב להניחם בפח.
7) פח אשפה שיש בתוכו עמוק דברים המעלים ריח, ולמעלה מונחים כלים חד פעמי שכבר לא משתמש בהם, או שנקרעו, או שאר מוקצה שאינם מעלים ריח, האם צריך לנערם לפני שמוריד את הפח.
8) סירים מלוכלכים וכדו׳ שאם ישאיר אותה כך כמה שעות יסריח האם צריך להסירם עוד לפני שיסריח, בשבת, ובער״ש. – והאם צריך לנער ממנו את המכסה לפני שמוציאו. – והאם מותר במקום להוציא להדיח את הסיר.- ואם הוא יו״ט ויסריח רק בליל שבת, וכן אשפה מלאה ביו״ט ורק בלילה שיעבור כמה שעות יסריח, האם מותר להסירו כבר ביו״ט.- וכן מי שהכניס דגים לתנור לפני שבת ששכח להדליק את התנור, האם מותר לו להוציאם ולהכניס לפריזר, או רק לחכות עד שיתקלקלו ולזורקם.
9) והאם מותר לכסות את הפח או קיא או כל דבר מאוס, במכסה של סיר בישול וכדו׳ במקום להוציא ולנקותו, - וכן אם חלק מהלכלוך נפל על הריצפה האם מותר לו לאסוף את זה עם מכסה סיר או מחבת כדי להוציאו.
10) חתול עכבר וכד׳ בע״ח גדולים מתים המונחים במקום שעוברים אנשים האם מותר לסלקם.
11) נסתם ניקוז המזגן או המקרר האם יכול להעמיד כלי וכשיתמלא לרוקנו.
12) מקק מת וכדו׳ האם מותר להוציאו כשמפריע לו או לב״ב, והאם יכול לקחתו עד לאשפה, ואם בדרך נפל האם יכול להרימו שוב.
13) מסתובב עכבר בחדר האם מותר להכניס מלכודת, או צלחת עם רעל כדי שיתפס ויוציאו.
14) בכל אלו אם יכול שלא להכנס לחדר עד צאת השבת, או לכסות אותו, או לדחוף אותו ברגלו, או היה יכול להוציאו לפני שבת ולא הוציאו, או שלא הפריע לו ועכשיו הגיעו אורחים, האם יכול להוציאו כרגיל.

[סל״ד, מ״ב סקקכ״ז וסקקל״א וסקקל״ג].

לכתחילה אין עושין גרף על סמך שאח״כ יוציאו כמבואר בסל״ו, אלא שיש לדון האם מחמת כן גם כשיש גרף לפני שבת חייב לסלקו בער״ש. - ובגר״ז סס״ז כתב וגם לא יזרקם בלשונו לפניו על סמך שיעשו אח״כ גרף של רעי, וגם אם זהו דרך שימושו הרגיל שלו צ״ב ממש״כ הביה״ל שנטילת ידים נחשב לעשיית גרף של רעי והתיר רק מטעמים אחרים, ואולי מיירי כשיש לו אפשרות אחרת וכעי״ז בלאחריו שלא יעשה גרף, ונפק״מ אם יושב קרוב לפח שיאסר להניח על השולחן. ובמ״ב סקקט״ו מבואר שהצטברו הרבה ביחד נחשב לגרף, וממילא כל ההיתר הוא רק אם נשאר שם לשבת בשבת, אמנם עדיין יש לעיין האם גם החלקים המפוזרים נחשבים כחלק מהגרף, וגם אם כן אבל אם לא הסירם כאחד שיאסר להוריד את הקצת שנשאר. – ולכאורה ההיתר הוא ביחס לגרף עצמו ולא לכל המוקצה הנלווה עמו, ולכל היותר נחשב לצורך דבר המותר אפילו שאינו מותר בעצמו אלא רק הפעולה מותרת, וא״כ כשאפשר בניעור שיתחייב לנערו, ורק באופן שפיזורו יפגע בכבוד שבת שמותר גם טלטול מהצד כמבואר בשעה״צ של״ז סק״ז. . - במ״ב בסקקל״ז העמיד מחלוקת להחזירו בעודו בידו ולכאורה ה״ה להניחו במקום אחר, ובמ״ב סקק״ל שעכבר מת מותר.- ובכל גרף יש לדון האם מותר לפני שנהיה לגרף. אש״א בוטשאטש תנינא ל״ד, - והאם מתיר גם לאחר להוציאו. - ובמ״ב הביא בשם המג״א שגם במקום דריסת רגל מותר, ויש לדון האם רק בכה״ג שאינו ניכר ויש חשש זה או שכונתו רק שדריסת רגל גם מחשיבו למקומו. – ובהיתר להוציא תלוי האם הותר או שרק מדחק כבוד הבריות, ובמ״ב סקקט״ו מבואר שיכול להוציא בידים, ובכף החיים שי״ב ס״ב

כתב שצריך למעט מה שיכול, ובערוה״ש סס״א מסתפק בהיה יכול להוציאו לפני שבת ולא הוציאו. - והאם ההיתר הוא רק להוציאו או גם לטלטל מוקצה עבורו יש לעיין ע״פ מה שהובא במ״ב סקקל״ח ושעה״צ שם שנחלקו האם מותר להכניס חזרה את העביט ללא מים וטעם המתירים רק משום כבוד הבריות ורעל חלוק ממלכודת שהיא כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו במצב המותר דהיינו סילוק הגרף. .

כה. תינוק או ילד קטן ברחוב לא רוצה להמשיך ללכת.
1) האם יש דרך לקחתם ביד.
2) והאם יש חילוק בין הגילאים, וכל חילוקי מקומות בזה.
3) וכן האם שונה כשהילד חולה וצריך לקחתו לרופא.
[סמ״א מ״ב סקקנ״ג, וסקקנ״ד].

כו. מצא חמץ בשבת שבפסח.
1) האם מותר לו לטלטל אותם.
2) וכן מי שמקפיד שלא לאכול שלא מעושר שוב, או מוצרי סויה, האם מותר לו להזיזם בשבת.
3) וכן מי שלא אוכל קטניות, או שרויה, או מצות מכונה האם מותר לו לטלטלם בשבת.
4) והאם מותר לו לתת אותם לאכילה לאורח שהגיע וכן אוכל מהם [מ״ב סק״ע].

כז. כינה, זבוב, או אחד מהמעופפים.
1) האם מותר להסירה בשבת מהגוף.
2) והאם מותר להסירם ביד מהשולחן כדי שלא יכנסו למאכלים.
3) והאם מותר להזיז את האקוריום כשצריך את המקום לשבת שם.
4) וכן מי שעובר בשבת במקום ורואה קן ציפור, האם, וכיצד יעשה שילוח הקן.
[מ״ב סקקמ״ו סימן שט״ז ס״ט, תהל״ד סקי״א].

כח. דלת שנסגרת מחפש לפני שבת דבר להניח.
1. האם יכול לקחת קרשים זרוקים או אבנים מהחצר ולהניחם, רק לשבת, או כל זמן שמתארח, או עד שיחבר תופסן לדלת.
2. אם הכינו בתחלת השבוע והיה בטוח שעד שבת כבר יתקין תופסן, ולבסוף לא התקין האם יכול להשתמש בה בשבת.
3. ניר עטיפה, האם יכול לקחתו ביוהכ״פ לכורעים, ואם מכינו בעיוה״כ האם יכול אחרי התפלה להחזירו למקומו.
4. חול שנשאר מבניה האם מותר לילדים לחק בהם כשלפני שבת יכינו ערימה, או יכניסו לתוך ארגז.
5. מפיות יפות שמכינים רק כששיש אורחים האם מותר בסעודה לקנח בה את פיו ידיו וכדו׳.
6. אחרי שהכין לסגירת הדלת או חול למשחק, האם יכול לקחת את החול לכסות בו לכלוך, ואת האבן להגביה מקום.
7. ארנק ישן, פלאפון שנשבר, האם מותר לשחק בו כשמכניסים אותו בער״ש או בשבת למשחק לילדים
8. יושן בסוכה מחצר ונכנסים חתולים האם יכול להכין בער״ש אבנים או קרשים לזרוק עליהם או לאיים בהם, והאם יש חילוק אם מכין את זה לכל החג.
9. משקפים שנפלה ידית בער״ש והחליט להשתמש בה כך, או עגלה שנשמט הגלגל ובדוחק יכול להשתמש האם מותר להשתמש בה בשבת. ואם נפל לו בשבת ברחוב הידית או הגלגל האם יכול להמשיך ללכת עמו עד הבית.
10. מבוגר או ילד שקטפו בערב שבועות עשבים וכדו׳ כדי לשטוח בבית הכנסת או בבית האם מותר בחג עצמו לשוטחן.
11. בולים חדשים או מוחתמים שאוספם האם מותר לשחק בהם בשבת.

יחוד מהני ומתחלק לדבר הרגיל או אינו רגיל שיש שצריך יחוד לעולם ויש לזמן ויש שצריך מעשה כמבואר בס״כ- כ״ב. - ולענין חסרון כיס מבואר בש״י ס״ז שצריך מעשה. - ולעולם אפשר שגם בלי שום זמן שיפסק ג״כ. - ואם אח״כ יזרקנו כתב בחזו״א שנחשב רק לשבת אחת. - ואם יחדו לחול לדעת המחבר גם יחוד לחול מהני אבל במ״ב סקפ״ו הביא הא״ר לחלוק. - ואחר שיחדו נראה במ״ב סקצ״א שמקבל שם תורת כלי, ובסקמ״ח מבואר שנחשב כלי שמלאכת להיתר, אמנם בעפר המבואר בסל״ח שמהני יחוד מבואר בתצ״ח סקפ״ז שביחדו לדבר מסויים י״א שלא מהני לסקפ, כלומר שמתחלק בסוגי השימושים ובחזו״א מ״ג סק״ו מצדד שאם השימוש השני מבטל את השימוש שעבורו הוכן לא מהני היחוד, וע״ע בשש״כ פכ״א הערה כ׳, ובאגרו״מ ח״ח כ״א ז׳ שאסר להשתמש במפיונים הנ״ל, ואבל אלו שאסורים מצד גזירה שמא יתקע כבסעיף ט״ז לכאורה לא שייך, ובירא שמא יפול מבואר בביה״ל ד״ה דאסור שמותר.